

21.06.2012.

Gala informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

2008.gada 18.jūnijā Ministru kabinets apstiprināja Bērnu un ģimenes lietu ministrijas izstrādāto Programmu vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam (turpmāk - programma), savukārt kopš 2009.gada 30.jūnija (pēc Bērnu un ģimenes lietu ministrijas reorganizācijas) šīs programmas izpildi koordinēja Labklājības ministrija (Ministru kabineta 2010.gada 24.februāra rīkojums Nr. 104 „Grozījumi Ministru kabineta 2008.gada 18.jūnija rīkojumā Nr.343 "Par Programmu vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.–2011.gadam"").

Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi (turpmāk – ziņojums) izstrādāts saskaņā ar Ministru kabineta 2008.gada 18.jūnija rīkojuma Nr.343 "Par Programmu vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.–2011.gadam" 4.2.apakšpunktu. Ziņojumā ir iekļauta Labklājības ministrijas un citu atbildīgo valsts pārvaldes institūciju sniegtā informācija par to kompetences ietvaros veiktajiem pasākumiem atbilstoši programmā ietvertajiem uzdevumiem un rīcības virzieniem, kā arī nevalstisko organizāciju sniegtā informācija par situācijas izvērtējumu saistībā ar vardarbību ģimenē. Ņemot vērā to, ka šis ir gala ziņojums par programmas izpildi, tajā ir sniegts arī vispārējs situācijas raksturojums pārskata periodā.

1. Vispārējs situācijas raksturojums un izmaiņas pārskata periodā

Programma ir pirmais politikas plānošanas dokuments, kas aprakstīja vardarbību ģimenē kā plaši izplatītu problēmu, kurai nepieciešami kompleksi risinājumi.

Programmas darbības periodā – četrus gadus laikā – ir notikušas būtiskas izmaiņas gan Latvijā, gan starptautiskajā līmenī, aktualizējot vardarbības ģimenē problēmu. Lielākā daļa pārmaiņu Latvijā nebija programmas darbības tiešais rezultāts (t.i., tieši šādas aktivitātes programmā nebija ieplānotas), vienlaikus programma kalpoja par to politikas plānošanas dokumentu, kas nodrošināja atbalstu („fonu”) notiekošām pozitīvajām pārmaiņām, tādējādi tika sasniegti gandrīz visi noteiktie programmas politikas rezultāti un darbības rezultāti (sk. 2.sadaļu).

Jāņem vērā, ka programma tapa brīdī, kad ne sabiedrības, ne speciālistu vidū nebija vienotas izpratnes par to, ko nozīmē „vardarbība ģimenē”. Visbiežākā izpratne, kas balstījās uz normatīvajos aktos lietotajiem terminiem, bija, ka vardarbība ģimenē ir vardarbība pret bērniem un/ vai laulāto, ar kuru ir kopēja māsaimniecība. Vienlaikus praksē arvien biežāk nācās saskarties ar gadījumiem, kas neiekļāvās šajā šaurajā izpratnē. Arī programmā tika uzsvērts, ka vardarbība ģimenē var norisināties starp kopdzīvē esošām vai bijušām

personām neatkarīgi no laulības noslēgšanas fakta. Šajā situācijā daudzi speciālisti kā nozīmīgu risinājumu saredzēja termina „vardarbība ģimenē” definēšanu un šīs definīcijas iekļaušanu normatīvajos aktos. Savukārt jebkādi citi ierosinājumi veikt grozījumus normatīvajos aktos lielākoties tika uztverti visai skeptiski, pamatojot, ka kriminālprocesa ietvaros ir pieejami visi nepieciešamie instrumenti, tai skaitā, lai sniegtu aizsardzību no vardarbības ģimenē cietušām personām.

1.1. Problēmu, saistītu ar vardarbību ģimenē, aktualizācija starptautiskajā līmenī

Problēmu, saistītu ar vardarbību ģimenē, analīzē un risināšanā ir iesaistītas dažādas starptautiskās institūcijas: gan ANO Sieviešu diskriminācijas izskaušanas komiteja un ANO Spīdzināšanas novēršanas komiteja, gan Pasaules Veselības organizācija un ANO Bērnu fonds UNICEF, gan arī Eiropas Padome un Eiropas Parlaments.

Eiropas Padome no 2006. līdz 2009.gadam organizēja kampaņu vardarbības pret sievietēm, ieskaitot vardarbību ģimenē, apkarošanai. 2009.gadā Eiropas Padomes Speciālā komiteja vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē apkarošanai uzsākusi darbu pie juridiski saistoša starptautiska cilvēktiesību dokumenta projekta - konvencijas - sagatavošanas, lai novērstu un apkarotu vardarbību ģimenē, kā arī aizsargātu un atbalstītu vardarbības upurus un sodītu varmākas. Šo centienu rezultātā ir tapusi Eiropas Padomes konvencija par vardarbības pret sievieti un vardarbības ģimenē novēršanu (CAHVIO vai Istambulas konvencija)¹, kas 2011.gada 11.maijā tika atvērta parakstīšanai. Gada laikā šo konvenciju parakstīja 20 Eiropas Padomes valstis², kā arī viena valsts – Turcija – to ratificēja.

Arī ANO aktualizēja jautājumu par vardarbību pret sievietēm, 2008.gada 25.februārī ANO ģenerālsekretāram Banam Gimunam atklājot pasaules mēroga kampaņu “UNiTE to End Violence against Women”, kuras mērķis ir pārtraukt pret sievietēm vērsto vardarbību. Saskaņā ar ANO datiem vismaz viena no trīs sievietēm savas dzīves laikā tiek piekauta, piespiesta stāties seksuālajās attiecībās vai citādi pazemota. ANO kampaņa ilgs līdz 2015.gadam un šajā periodā plānots sasniegt šādus rezultātus: pieņemt un efektīvi piemērot nacionālos likumus pret jebkāda veida vardarbību pret sievietēm un meitenēm; pieņemt un īstenot multisektorālus nacionālus rīcības plānus; pilnveidot datu uzskaiti par vardarbības pret sievietēm un meitenēm gadījumiem; veicināt sabiedrības informēšanu; cīnīties pret seksuālo vardarbību konfliktu zonās³.

¹ http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/violence/meetings_en.asp; tulkojums latviski: http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/STA/Tulkojumi_no_anglju_val/Konvencijas/Convention_on_Pr_eventing_and_Combating_Violence_Against_Women.doc

² Albānija, Austrija, Somija, Francija, Vācija, Grieķija, Islande, Luksemburga, Malta, Montenegro, Norvēģija, Ukraina, Portugāle, Serbija, Slovākija, Slovēnija, Spānija, Zviedrija, bijusī Dienvidslāvijas Republika, Maķedonija, Lielbritānija.

³ <http://www.un.org/en/women/endviolence/index.shtml>

LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

Vienlaikus Eiropas Savienības līmenī tiek īstenotas vairākas iniciatīvas, lai apzinātu patiesos vardarbības pret sievietēm un ģimenē iemeslus. Tā, Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts (EIGE) izvirzīja šādus mērķus: izveidot salīdzināmu datu bāzi ES līmenī un kas pieejama speciālistiem katrā dalībvalstī; izveidot sarakstu ar visu dalībvalstu šajā problēmā iesaistītajām organizācijām – NVO, krīžu centriem, patversmēm, ekspertiem, apmācītājiem, valsts institūcijām, izglītojošiem materiāliem u.c. Tāpat tiek strādāts pie Eiropas Savienības Dzimumu līdztiesības indeksa, tā noteikšanas kritērijiem un iekļaujamiem datiem (starpsektorāla nevienlīdzība, veselība, vardarbība, laika izlietojums, zināšanas, vara, lēmumu pieņemšana, nauda, darbs).

1.2. Starptautisko organizāciju sniegtie ieteikumi Latvijai vardarbības ģimenē mazināšanai

Starptautiskie standarti arvien vairāk uzsver vardarbības ģimenē, pret sievieti un pret bērnu atšķirību no vispārējās vardarbības publiskajā telpā, īpaši to, ka ar pierastajiem administratīvajiem vai kriminālprocesuālajiem līdzekļiem nav iespējams upuri pasargāt no varmākas, no kura upuris bieži ir materiāli vai psiholoģiski atkarīgs, un tiecas šo vardarbības veidu upuru aizsardzībai izveidot īpašu tiesisko režīmu. Pastāvošā fragmentētā normatīvo aktu sistēma ir apliecinājusi, ka upura intereses un perspektīva nav dominējošā vardarbības gadījumā, to nomāc formāla un institucionāli šaura normatīvo aktu piemērošanas perspektīva.

Ņemot vērā šīs atziņas, gan vairāku ANO komiteju, gan Eiropas Padomes sniegtajos ieteikumos Latvijai ir izteikti pārmēti par nepietiekamiem pasākumiem vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē problēmas risināšanai, kā arī sniegtas rekomendācijas situācijas uzlabošanai, tai skaitā: datu apkopošana par vardarbības ģimenē izplatību, atbilstošu normatīvo aktu pieņemšana, sabiedrības un speciālistu izglītošana.

1.2.1. ANO Konvencijas par jebkuru sieviešu diskriminācijas izskaušanu komiteja

ANO Konvencijas par jebkuru Sieviešu diskriminācijas izskaušanu (CEDAW) komiteja, 31.sesijas laikā (2004.gada 14.-19.jūlijā) izskatot Latvijas apvienoto ziņojumu par konvencijas izpildi, sagatavoja ieteikumus Latvijai⁴, tai skaitā norādot:

„55. Komiteja izsaka nožēlu, ka nav pietiekamu datu un informācijas par to, cik lielā mērā ir izplatīta pret sievietēm vērstā vardarbība, tai skaitā par vardarbību ģimenē, kā arī, ka nav visaptverošu tiesību aktu par vardarbību pret sievietēm. Tā ir noraizējusies, ka tas var nozīmēt, ka vardarbība pret sievietēm, īpaši vardarbība ģimenē, vēl joprojām tiek uzskatīta par personisku lietu starp pāridarītāju un upuri. Komitejai rada bažas tas, ka izvarošana laulībā nav atzīta

⁴ <http://www.lm.gov.lv/text/332>

Jaunāko CEDAW ziņojumu Latvija vēl nav iesniegusi (informācija uz 2012.gada 1.maiju).

LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

Krimināllikumā par atsevišķu noziedzīgu nodarījumu, un ka nav pieejami dati par šo vardarbības veidu ģimenē.

56. Komiteja mudina dalībvalsti nostiprināt savu datu vākšanas sistēmu, atsevišķi norādot dzimumu un informāciju par pret sievietēm vērstās vardarbības raksturu un mērogu, tai skaitā par vardarbību ģimenē, un iekļaut šo informāciju savā nākamajā kārtējā ziņojumā. Savas Vispārīgās rekomendācijas Nr. 19 gaismā Komiteja mudina dalībvalsti piešķirt prioritāti visaptverošiem pasākumiem, lai risinātu jautājumu par vardarbību pret sievieti ģimenē un sabiedrībā, kā arī atzīt, ka šāda vardarbība, tai skaitā vardarbība ģimenē ir sieviešu cilvēktiesību pārkāpums, kā to nosaka Konvencija. Komiteja aicina dalībvalsti pieņemt likumus par vardarbību ģimenē un nodrošināt, ka vardarbība pret sievietēm tiek izskatīta tiesā un sodīta. Sievietēm, kas kļuvušas par vardarbības upuriem, ir jābūt iespējai nekavējoties gūt tiesisku atlīdzinājumu un aizsardzību, tai skaitā tiesas izdotas pavēles par aizsardzību un netuvošanos, kā arī būtu pieejama juridiskā palīdzība. Komiteja iesaka veikt pasākumus, lai nodrošinātu pietiekamu patversmju skaitu sievietēm, kas kļuvušas par vardarbības upuriem, un lai nodrošinātu, ka valsts ierēdņi, it īpaši tiesībsargājošo institūciju ierēdņi, tiesu vara, veselības aprūpes sniedzēji un sociālie darbinieki pilnībā apzinās visus vardarbības veidus, kas tiek vērsti pret sievietēm, un varētu uz tiem atbilstoši reaģēt. Komiteja mudina dalībvalsti kriminalizēt izvarošanu laulībā kā atsevišķu noziedzīgu nodarījumu, ierosināt tiesvedību pret likumpārkāpējiem, kā arī sniegt datus par šo vardarbības veidu ģimenē savā nākamajā kārtējā ziņojumā.”

1.2.2. ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja

ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja (CESCR) 2008.gada 7.janvāra rekomendācijās E/C.12/LVA/CO/1, izvērtējot 2007.gadā iesniegto Latvijas ziņojumu⁵, izteica bažas par vardarbības ģimenē lielu izplatību un to, ka netiek ziņots par daudziem vardarbības pret sievietēm un bērniem gadījumiem:

„21. Komiteja izsaka bažas par lielu vardarbības ģimenē un citu vardarbības veidu izplatību pret sievietēm un bērniem dalībvalstī, par kuriem bieži vien netiek ziņots. Šai sakarā, komiteja ir īpaši noraizējusies, ka valstī nav īpaša normatīva regulējuma vardarbības ģimenē jomā un sakarīgas stratēģijas, lai atbalstītu no vardarbības ģimenē cietušos.

46. Komiteja arī rekomendē dalībvalstij pieņemt speciālus normatīvos aktus par vardarbību ģimenē un atzīt vardarbību ģimenē par krimināli sodamu nodarījumu. Komiteja lūdz dalībvalstij sniegt nākamajā periodiskajā ziņojumā atskaiti par likumdošanas un politikas pasākumiem, ko dalībvalsts ir izdarījusi, lai mazinātu vardarbību ģimenē, tai skaitā cietušajiem nodrošināto atbalstu un pakalpojumus. Komiteja arī iesaka dalībvalstij īstenot sabiedrību informējošos pasākumus, lai paaugstinātu sabiedrības izpratni, un nodrošināt apmācības

⁵ <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G08/400/67/PDF/G0840067.pdf?OpenElement>

Jaunākais ziņojums vēl netika iesniegts (2012.gada 1.maija dati).

LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

likumsargājošo iestāžu darbiniekiem un tiesnešiem par vardarbības ģimenē nopietnu un kriminālo būtību”.

1.2.3. ANO Konvencijas pret spīdzināšanu komiteja

ANO Konvencijas pret spīdzināšanu komitejas (CAT) 2008.gada rekomendācijās CAT/C/LVA/CO/2 Latvijai⁶ (atbildot uz 2007.gada 8.-9.novembrī izskatīto ziņojumu) CAT izteica bažas par augstu vardarbības pret sievietēm un bērniem vardarbības līmeni, tai skaitā vardarbību ģimenē. 20.rekomendācijā ir norādīts:

“Komiteja ir arī nobažījusies, ka vardarbība ģimenē nav definēta valsts normatīvajos aktos un ka laulātā izvarošana netiek atzīta par atsevišķu noziedzīgu nodarījumu. Komiteja izsaka nožēlu, ka statistika par vardarbību ģimenē valstī, ka arī statistikas dati par iesniegumiem, uzsāktu tiesvedību un piespriestiem sodiem par vardarbību ģimenē nebija iesniegti. Atzīstot, ka ir dažas atbalsta programmas, tais skaitā rehabilitācijas un juridiskās palīdzības sfērā, tās lielākoties nodrošina nevalstiskās organizācijas un finansē ārzemju donori, un Komiteja izsaka nožēlu, ka valsts tieši nelīdzdarbojas šajās programmās.

Dalībvalstij ir jāpalielina pūles, lai novērstu, apkarotu un sodītu vardarbību pret sievietēm un bērniem, tai skaitā vardarbību ģimenē. Tai skaitā, dalībvalstij ir jāpapildina Krimināllikums ar vardarbības ģimenē definīciju un jāatzīst laulātā izvarošana par atsevišķu noziedzīgu nodarījumu. Valstij vajadzētu tieši līdzdarboties rehabilitācijas un juridiskās palīdzības programmās, jāīsteno plašas informēšanas kampaņas speciālistiem (tiesībsargājošo iestāžu darbiniekiem, tiesnešiem, advokātiem, sociālās sfēras darbiniekiem), kuriem ir ciešs kontakts ar cietušajiem. Dalībvalsts tiek arī aicināta (...) izstrādāt rīcības plānu, lai novērstu seksuālus un uz dzimumu balstītus noziegumus.”

1.2.4. ANO Bērnu tiesību komiteja

ANO Bērnu tiesību komiteja (CRC) 2006. gada 28. jūnija rekomendācijās CRC/C/LVA/CO/2, kas gatavotas, izvērtējot 2006. gada 16. maijā Latvijas ziņojumu⁷, izteica bažas, ka vardarbība pret bērniem ir plaši izplatīta problēma un ka vardarbība ģimenē bieži vien tiek uztverta kā privāta problēma. Rekomendācijās tika norādīts:

„16. Komiteja ņem vērā dalībvalsts panākumus attiecībā uz statistikas datu vākšanu un atzinīgi novērtē vispusīgo un aktuālo informāciju, ko dalībvalsts ir ietvērusi savās rakstiskajās atbildēs. Tomēr Komiteja pauž bažas par to, ka joprojām nav dezagregēti sistematizēti un visaptveroši dati, lai būtu iespējams analizēt faktorus, kas jo īpaši nosaka neaizsargāto bērnu grupu situāciju.

⁶ <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G08/406/09/PDF/G0840609.pdf?OpenElement>

Jaunākais ziņojums vēl netika iesniegts (informācija uz 2012.gada 1.maiju).

⁷ http://www.lm.gov.lv/upload/berns_gimene/bernu_tiesibas/lv_crc.doc

Jaunākais ziņojums vēl netika iesniegts (informācija uz 2012.gada 1.maiju).

LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

17. Komiteja iesaka dalībvalstij veikt pasākumus tādu sistematizētu un visaptverošu datu vākšanai un grupēšanai. (...) Jāapsver iespēja veikt padziļinātus analītiskus pētījumus par bērniem, kas ir īpaši neaizsargāti: par bērniem, kuri cietuši no vardarbības, nevērības vai sliktas izturēšanās, par ielu bērniem, par bērniem ar invaliditāti un bērniem ar īpašām vajadzībām, par bērniem, kas ilgstoši atrodas iestāžu aprūpē vai dzīvo internātskolās.

36. (...) Komiteju satrauc daudzie ziņojumi, tostarp pašu bērnu ziņojumi, no kuriem redzams, ka vardarbība pret bērniem Latvijā joprojām ir plaši izplatīta problēma. Lai gan, kā tiek ziņots, policija izmeklē nopietnākos fiziskas vardarbības un seksuālās ekspluatācijas gadījumus, kuros ir cietuši bērni, Komiteju satrauc vispārējais uzskats, ka vardarbība mājās būtu jāuzskata par personisku jautājumu. Komiteja arī pauž bažas par to, ka trūkst sistemātiski vāktu datu, kas atspoguļotu vardarbības pret bērniem apjomu, un ka trūkst atbilstošu pasākumu un mehānismu šīs problēmas risināšanai.

37. Komiteja mudina dalībvalsti:

a) pilnveidot spēkā esošos tiesību aktus attiecībā uz bērnu aizsardzību pret visu veidu vardarbību un nodrošināt sistemātisku datu vākšanu par vardarbību pret bērniem;

b) turpināt un paplašināt valsts organizētās izpratnes veidošanas un izglītošanas kampaņas, iesaistot tajās bērnus, un izstrādāt stratēģiju un ieviešanu pasākumus, lai novērstu un apkarotu bērnu ļaunprātīgu izmantošanu, tostarp ieviešot skolu mācību programmas, kuru mērķis būtu uzlabot bērnu informētību un prasmes rīkoties dažādos vardarbības izpausmju gadījumos;

c) izveidot tādu efektīvu sistēmu ziņošanai par bērnu ļaunprātīgu izmantošanu un par nevērību pret bērniem, ko izmantotu attiecīgo profesiju pārstāvji, bērni un sabiedrība kopumā, un nodrošināt, ka jo īpaši tie bērni, kuri dzīvo bērnu iestādēs vai cita veida alternatīvās aprūpes iestādēs, var viegli un droši izmantot šo sistēmu, un dot iespēju pārkāpējus nodot tiesai;

d) nodrošināt aprūpi, pilnīgu fizisku un psiholoģisku atveseļošanu un sociālo reintegrāciju no vardarbības cietušajiem bērniem un

e) nodrošināt iespēju izmantot bezmaksas valsts mēroga palīdzības tālruņa līniju, tostarp pagarinot tās darbības laiku līdz 24 stundām diennaktī un izveidojot viegli iegaumējamu trīsciparu bezmaksas numuru, ko vienlīdz ērti var sazināties no mobilā telefona un no lauku apvidiem un attāliem rajoniem, un sadarboties ar NVO uzticības dienestiem un pakalpojumiem, kuri paredzēti bērniem ārkārtas situācijās.”

1.2.5. Eiropas Padomes Sociālo tiesību komiteja

2012.gada janvārī Eiropas Padomes Sociālo tiesību komiteja, izvērtējot Latvijas nacionālo ziņojumu, publicēja komentārus par Eiropas sociālās hartas 8., 16. un 17.pantu izpildi Latvijā⁸ un atzina Latvijas neatbilstību Eiropas

⁸ http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/conclusions/State/LatviaXIX4_en.pdf

LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

sociālās hartas 16.pantam (ģimenes tiesības uz sociālo, juridisko un ekonomisko aizsardzību).

Šajā ziņojumā tika norādīts: „Komiteja uzsver, ka 16.pants prasa, lai sieviešu aizsardzība tiktu nodrošināta gan normatīvajos aktos (nepieciešamie pasākumi un sodi varmākām, tai skaitā aizsardzības rīkojumi, atbilstošas kompensācijas par cietušo materiālajiem un nemateriālajiem zaudējumiem, iespējā cietušām – un organizācijām, kuras rīkojas viņu vārdā – sniegt savas lietas tiesā un īpašas procedūras, veicot cietušo tiesas ekspertīzes), gan arī praksē (uzticamu datu apkopošana un analīze, apmācības, īpaši policistiem, un pakalpojumi, lai mazinātu vardarbības risku un atbalstītu, un rehabilitētu cietušo). Komiteja uzskata, ka, neskatoties uz pēdējos gados pieliktiem pūliņiem, veiktie pasākumi vardarbības ģimenē problēmas risināšanai nebija pietiekami. Nākamajā ziņojumā Komiteja lūdz sniegt informāciju par normatīvo aktu pielietošanu, aizsargājot no vardarbības ģimenē. Tā arī lūdz nākamajā ziņojumā sniegt visaptverošu aprakstu par veiktajiem pasākumiem, lai apkarotu vardarbību ģimenē pret sievietēm (likumdošanas un praktiski veiktie pasākumi, dati, tiesas lēmumi).”

1.3. Izmaiņas Latvijā, kas ietekmē ar vardarbību ģimenē saistīto problēmu risināšanu

Saskaņā ar Eurobarometer 2010.gadā 27 Eiropas valstīs veikto pētījumu “Domestic Violence against Women Report”⁹, Latvijā ir visaugstākais iedzīvotāju vardarbības privātajā sfērā tolerances līmenis un tendence vainot upuri. Arī Latvijā veiktie pētījumi uzrāda, ka sabiedrībā valda “neziņošanas kultūra”¹⁰, kad vardarbības gadījumus, īpaši privātajā sfērā, ļoti bieži noklusē.

Šāda sabiedrības nostāja var lielā mērā skaidrot, kādēļ Latvijā pārmaiņas, risinot ar vardarbību ģimenē saistītas problēmas, notiek ļoti lēni, un kādēļ citas valstis, kuru ekonomiskā situācija ir pat sarežģītāka, bet IKP līmenis uz vienu iedzīvotāju ir zemāks (piemēram, Bulgārija, Moldova), jau pirms vairākiem gadiem veica grozījumus normatīvajos aktos, lai efektīvāk aizsargātu cietušos.

Tomēr, sākot ar 2010.gadu, arī Latvijā tika uzsākts darbs pie normatīvo aktu pilnveides, kurā visai aktīvi iesaistījās arī nevalstiskās organizācijas.

2011.gadā spēkā stājušies:

- grozījumi Krimināllikuma 48.pantā. Šis pants tika papildināts ar 15.apakšpunktu, kas par atbildību pastiprinošo apstākli nosaka situācijas, kad noziedzīgs nodarījums, kas saistīts ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, izdarīts pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir pirmajā vai otrajā radniecības pakāpē, vai pret laulāto vai bijušo laulāto, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir vai ir bijis neregistrētās laulāto

⁹ http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_344_en.pdf

¹⁰ Sk., piemēram, A.Putnina “Vardarbība un veselība” (2007)

http://www.lm.gov.lv/upload/berns_gimene/bernu_tiesibas/vardarbiba_veseliba.pdf

LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

attiecībās, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājam ir kopīga (nedalīta) saimniecība;

- grozījumi Administratīvo pārkāpumu kodeksa 167.² pantā “Maznozīmīga miesas bojājuma tīša nodarīšana”, kas dod iespēju maznozīmīgu miesas bojājumu, tas ir, miesas bojājumu, kas izraisījis īslaicīgas, maznozīmīgas sekas, bet nav izraisījis veselības traucējumu vai vispārējo darb spēju zaudējumu, sodīt administratīvi. Paredzētais sods ir naudas sods, vienlaikus šī soda apmērs ir lielāks, ja pārkāpums ir izdarīts pret personu, ar kuru pārkāpējs ir pirmajā vai otrajā radniecības pakāpē, vai pret laulāto vai bijušo laulāto, vai pret personu, ar kuru pārkāpējs ir vai ir bijis neregistrētās laulāto attiecībās, vai pret personu, ar kuru pārkāpējam ir kopīga (nedalīta) saimniecība;

- attiecīgi tika veikti grozījumi Krimināllikumā, mainot pazīmes, pie kurām miesas bojājums būtu uzskatāms par vieglu¹¹;

- grozījumi Kriminālprocesa likuma 7.pantā un 44.pantā, kas atcel privātās apsūdzības institūtu.

Vēl vairāki grozījumi normatīvajos aktos (Civillikumā un Civilprocesa likumā un saistītajos normatīvajos aktos) ir izstrādes procesā (sk. ziņojuma 46.lpp.).

1.4. Statistiskais situācijas raksturojums par vardarbības ģimenē izplatību Latvijā pārskata periodā

Latvijā statistiku, kas varētu raksturot vardarbības ģimenē izplatību, apkopo vairākas dažādu nozaru iestādes. Kā tas jau sākotnēji minēts programmā, nav vienotas „vardarbības ģimenē” definīcijas, arī iestāžu datu vākšanas metodoloģija atšķiras. Visprecīzākie no pieejamajiem datiem ir tie, kuros atspoguļota cietušā un vainīgā saistība (piem., radniecība). Kā iepriekšējos ziņojumos¹² un pētījumos¹³, arī pašlaik ir iespējams sniegt dažādu nozaru statistiku, kas tikai aptuveni atspoguļo šīs problēmas izplatību pārskata periodā.

Ir pieejami statistikas dati, kuri var palīdzēt iezīmēt vardarbības ģimenē izplatību pēc šādām pazīmēm:

- Traumas vardarbības ģimenē dēļ

- No vardarbības ģimenē cietušo personu, kuras ieguvušas traumas un vērsušās veselības aprūpes iestādēs, skaits – salīdzinājumā pēc dzimuma, vecuma un saistības ar vardarbības veicēju;

- Noziedzīgi nodarījumi, saistīti ar vardarbību ģimenē

¹¹ Pašlaik saskaņā ar likumu par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību 3.pielikumu viegli miesas bojājumi ir miesas bojājumi, kas izraisījuši īslaicīgu veselības traucējumu no 7 dienām līdz 21 dienai vai vispārējo darb spēju nenozīmīgu paliekošu zaudējumu līdz 5 procentiem (ieskaitot). Iepriekš, līdz 2011.gada 1.janvārim, vieglie miesas bojājumi bija: 1) miesas bojājumi, kas izraisījuši īslaicīgu veselības traucējumu vai vispārējo darb spēju nenozīmīgu paliekošu zaudējumu; 2) miesas bojājumi, kas nav izraisījuši veselības traucējumu vai vispārējo darb spēju zaudējumu, bet radījuši tikai īslaicīgas, maznozīmīgas sekas.
<http://www.likumi.lv/doc.php?id=50539&from=off>

¹² Pārskats par bērnu stāvokli Latvijā 2008.gadā

¹³ Pētījums „Vardarbība un veselība”, 2007

LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

- Valsts policijas un Rīgas Pašvaldības policijas saņemtie izsaukumi par konfliktiem ģimenē;
- Pie kriminālatbildības par noziedzīgiem nodarījumiem pret tuviniekiem saukto personu skaits – salīdzinājumā pēc teritorijas, saistības ar cietušo un noziedzīga nodarījuma kvalifikācijas pēc KL pantiem;
- notiesātu personu skaits – salīdzinājumā pēc KL pantiem, dzimuma, vecuma un piesprietā soda;
- personu skaits, pret kurām ierosinātas krimināllietas ir izbeigtas - pēc KL pantiem;
- cietušo personu skaits – salīdzinājumā pēc KL pantiem un saistības ar vardarbības veicēju;
- **No vardarbības ģimenē cietušie bērni**
 - Bērnu skaits, kuru vecākiem ar bāriņtiesas lēmumu atņemtas bērna aprūpes tiesības, ja konstatēta vecāku vardarbība pret bērnu vai ir pamatotas aizdomas par vardarbību pret bērnu;
 - no vardarbības cietušo bērnu, kuriem nodrošināta rehabilitācija, skaits, un vardarbības veicēja un cietušā bērna saistība/ radniecība;
- **Nevalstisko organizāciju sniegtā palīdzība no vardarbības ģimenē cietušajiem**
 - Nevalstisko organizāciju apkopotā informācija par no vardarbības cietušajiem, kas vērsušies pēc palīdzības.

1.4.1. Traumas vardarbības ģimenē dēļ

Informāciju par traumām, kas gūtas vardarbības ģimenē rezultātā, var iegūt Slimību profilakses un kontroles centra (turpmāk – SPKC) datu bāzē „Ar noteiktām slimībām slimojošu pacientu reģistrs par pacientiem, kuri guvuši traumas un ievainojumus” (turpmāk – reģistrs). Reģistrā ir pieejama informācija gan par netišām, gan vardarbības rezultātā gūtām traumām¹⁴. Informāciju par pacientiem ar traumām un ievainojumiem reģistram sniedz stacionārās ārstniecības iestādes par hospitalizētajiem pacientiem¹⁵ (līdz 2008.gada 15.septembrim informāciju reģistram sniedza arī ambulatorās ārstniecības iestādes¹⁶). Līdz ar to, izmantojot zemāk sniegtos datus, nevar izdarīt ļoti pamatotus secinājumus par traumu vardarbības ģimenē dēļ skaita pieaugumu vai samazināšanos, jo kopš 2009.gadā reģistrā netiek atspoguļota informācija par pacientiem, kuri ar traumām vērsušies ambulatorajās iestādēs. Tomēr ir jāvērs uzmanība, ka neskatoties uz traumu skaita samazināšanos 2009.gadā, kad

¹⁴ Vardarbība ir iemesls aptuveni 10% no visiem reģistra ierakstiem.

¹⁵ Saņemtā informācija tiek apkopota un kodēta, atbilstoši ES IDB (*Injury Database*) rokasgrāmatas vienotajām datu kvalitātes prasībām. Pēc rokasgrāmatas rekomendācijās minētās terminoloģijas, vārds „vainīgais” norāda uz to personu, kas nodarījusi pacientam („cietušais”) fiziskus miesas bojājumus. Rekomendācijās ir uzsvērts, ka šī terminoloģija attiecas tikai uz traumu un ievainojumu gadījumu uzskaiti, bet nenorāda uz juridiski vainīgām personām.

¹⁶ 2008.gada 15.septembra Ministru kabineta noteikumu Nr.746 „Ar noteiktām slimībām slimojošu pacientu reģistra izveides, papildināšanas un uzturēšanas kārtība” 17.punkts LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

mainījusies uzskaites kārtība, nākamajos divos gados reģistrēto traumu gadījumu skaits atkal pieaudzis līdz 2008.gada līmenim.

Reģistrā tiek atzīmētas traumas *pēc nolūka* (netīšs, tīšs paškaitējums, uzbrukums, cita veida vardarbība, nenoteikts nolūks, cita veida precizēts nolūks, nolūks nav precizēts); cietušo un vardarbību veikušo personu dzimums un vecums; vardarbības *ienesls* (strīds, naudas/ īpašuma nelikumīgs ieguvums vai nelikumīgs iegūšanas mēģinājums, ar narkotikām saistīts notikums, seksuāls uzbrukums, ar bandu saistīts notikums, cits precizēts/ neprecizēts uzbrukuma konteksts), vainīgā *saistība ar upuri* (laulātais draugs/ draudzene vai partneris, vecāki, citi radnieki, aprūpētāji, kam nav radniecības saites, paziņa vai draugs, amatpersona vai likumīga vara, svešinieks, cita/ neprecizēta saistība).

Tab. 1. No vardarbības cietušās personas, kuras vērsušās pēc medicīniskās palīdzības (no jebkāda veida vardarbības cietušās personas un no vardarbības ģimenē cietušās personas)

Vecuma grupa	2008.gads				2009.gads				2010.gads				2011.gads			
	Cietušie vīrieši kopā	no tiem, ģimenē	Cietušās sievietes kopā	no tām, ģimenē	Cietušie vīrieši kopā	no tiem, ģimenē	Cietušās sievietes kopā	no tām, ģimenē	Cietušie vīrieši kopā	no tiem, ģimenē	Cietušās sievietes kopā	no tām, ģimenē	Cietušie vīrieši kopā	no tiem, ģimenē	Cietušās sievietes kopā	no tām, ģimenē
Nezināma	2	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0-4	6	5	3	2	1	1	2	1	2	0	1	1	1	3	3	1
5-9	23	4	1	0	6	0	4	1	16	1	2	0	15	2	3	0
10-14	76	2	31	5	41	4	12	0	50	3	30	4	50	2	16	2
15-19	368	12	84	15	224	5	49	9	172	6	59	8	185	4	42	2
20-24	520	19	89	26	369	10	55	22	367	13	85	41	341	5	64	20
25-29	410	5	88	37	284	5	60	31	325	4	66	32	292	7	70	37
30-34	350	15	85	34	287	7	62	20	284	18	63	29	247	13	62	25
35-39	281	11	101	39	196	5	83	21	237	9	83	39	236	12	91	47
40-44	259	13	82	31	160	8	59	22	182	13	59	34	181	15	58	26
45-49	242	14	82	36	157	9	38	15	163	10	67	27	151	13	77	36
50-54	160	12	64	25	112	13	51	17	122	7	47	27	128	12	46	24
55-59	90	11	58	21	78	5	27	9	77	16	34	14	88	15	33	22
60-64	59	7	37	15	49	4	26	11	42	4	30	16	37	7	19	8
65-69	32	7	26	9	27	2	17	6	25	1	22	8	22	4	13	4
70-74	21	4	20	9	10	2	14	3	21	3	20	10	23	2	20	14
75-79	15	2	17	5	5	3	16	7	9	4	14	6	7	1	22	9
80-84	6	1	14	6	2	0	8	4	4	0	11	6	3	1	9	7
> 85	2	0	2	0	2	0	4	0	1	0	9	4	2	1	7	5
Kopā	2922/ 144		885/ 315		2012/ 83		587/ 199		2144/ 112		702/ 306		2011/ 119		653/ 289	

	3807 (no tiem 459 ģimenē)	2599 (no tiem ģimenē 282)	2846 (no tiem ģimenē 418)	2664 (no tiem ģimenē 408)
--	----------------------------------	----------------------------------	----------------------------------	----------------------------------

Avots: SPKC

Šajā tabulā „no vardarbības ģimenē cietušās personas” nozīmē, ka šie cilvēki ir cietuši no tuviniekiem (laulātā drauga/ draudzenes, partnera, vecākiem vai citiem radiniekiem). Analizējot šo tabulu, būtiski pievērst uzmanību tam, ka kopumā no vardarbības cietušo vīriešu skaits, kas vērsušies pēc medicīniskās palīdzības, ir daudz lielāks, nekā cietušo sieviešu skaits. Tomēr, ja vīriešu procents, kas cietuši ģimenē (no tuviniekiem) ir ļoti niecīgs (apm. 5% 2008.gadā, 4% 2009.gadā, 5% 2010.gadā un 6% 2011.gadā), tad vismaz **katra trešā sieviete no vardarbības cietusi ģimenē, no tuviniekiem** (apm. 35% 2008.gadā, 34% 2009.gadā, **44%** 2010.gadā un 44% 2011.gadā). Savukārt ģimenē cietušo bērnu skaits nav no dzimuma atkarīgs.

Tab. 2. Vainīgā saistība ar cietušo (no tuviniekiem cietušo skaits)

		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	>85	Kopā
2008	Laulātais draugs/ draudzene vai partneris	0	0	0	11	23	35	39	42	32	40	21	14	7	8	2	4	1	0	279
	Vecāki	5	3	6	7	8	4	1	0	6	3	0	2	1	1	1	1	0	0	49
	Citi radinieki	2	1	1	9	14	3	9	8	6	8	16	16	14	7	10	2	5	0	131
	Kopā	7	4	7	27	45	42	49	50	44	51	37	32	22	16	13	7	6	0	459
2009	Laulātais draugs/ draudzene vai partneris	0	0	0	6	22	31	25	20	24	14	20	7	7	3	2	2	1	0	184
	Vecāki	2	1	3	2	3	0	0	2	2	1	2	3	5	0	2	2	1	0	31
	Citi radinieki	0	0	2	5	7	5	2	4	4	9	8	4	3	5	1	6	2	0	67
	Kopā	2	1	5	13	32	36	27	26	30	24	30	14	15	8	5	10	4	0	282
2010	Laulātais draugs/ draudzene vai partneris	0	0	0	2	37	30	30	40	39	26	19	18	11	2	3	0	0	0	257
	Vecāki	1	0	7	11	4	1	4	0	1	2	7	3	4	0	0	0	0	0	45
	Citi radinieki	0	1	0	1	13	5	13	8	7	9	8	9	5	7	10	10	6	4	116
	Kopā	1	1	7	14	54	36	47	48	47	37	34	30	20	9	13	10	6	4	418
2011	Laulātais draugs/ draudzene vai partneris	0	0	0	1	15	36	31	50	30	35	25	22	7	2	7	1	1	0	263

Vecāki	4	2	0	3	5	2	3	2	3	5	3	3	3	4	5	2	4	0	55
Citi radinieki	0	0	3	1	5	6	4	7	8	9	8	12	5	2	4	7	3	6	88
Kopā	4	2	3	5	25	44	38	59	41	49	36	37	15	8	16	10	8	6	406
Kopā cietuši attiecīgajā vecumā pārskata periodā	14	8	22	59	156	158	161	183	162	161	137	113	72	41	47	37	24	10	1565

Avots: Ar noteiktām slimībām slimojošu pacientu reģistrs par pacientiem, kuri guvuši traumas un ievainojumus, SPKC

Izvērtējot datus par vainīgā saistību ar cietušo, nepieciešams atzīmēt, ka lielākajā daļā reģistrēto gadījumu vardarbīgi ir izturējies laulātais draugs/draudzene vai partneris, kā arī citi radinieki, vismazāk reģistrēti gadījumi, kad vardarbīgi ir izturējušies vecāki. Tomēr jāatzīmē arī, ka šajā tabulā dati neatspoguļo situāciju pilnībā, jo reģistrā tiek iekļauts arī liels gadījumu skaits, kur norādīta „Cita/ neprecizēta saistība” – 1327 gadījumi 2008.gadā, 907 gadījumi 2009.gadā, 781 gadījumi 2010.gadā un 577 gadījumi 2011.gadā. Līdz ar to var pieņemt, ka no tuviniekiem cietušo skaits ir lielāks, nekā tabulā norādīts - tie ir slēptās vardarbības gadījumi, par kuriem cietušais kaut kādu iemeslu dēļ nevēlas atklāt apstākļus, kādos trauma ir gūta.

1.4.2. Noziedzīgie nodarījumi, saistīti ar vardarbību ģimenē

Par gadījumiem, kas saistīti ar vardarbību ģimenē un kas nonāk tiesībsargājošo iestāžu redzeslokā, ir pieejama informācija no dažādiem avotiem. Vislielākais cipars ir izsaukumu skaits par konfliktiem ģimenē un vardarbīgiem nodarījumiem, ko saņem Valsts un pašvaldības policija. Mazāks ir ierosināto krimināllietu skaits, jo daļai no notikumiem netiek konstatēts noziedzīgā nodarījuma sastāvs, bet daļa tiek izbeigti kriminālprocesa laikā. Savukārt notiesājošo spriedumu ir vēl mazāk. Ņemot vērā, ka lielākā daļa policijā sākotnēji fiksēto notikumu paliek ārpus turpmāka redzesloka, ir svarīgi meklēt un attīstīt citus instrumentus, lai varētu reaģēt un strādāt ar šiem “atsijātiem” gadījumiem.

Policijas izsaukumi

Valsts policija reģistrē informāciju par notikumiem (izsaukumiem) Integrētās iekšlietu informācijas sistēmas apakšsistēmā „Elektroniskais notikumu žurnāls”. Žurnālā tiek reģistrēti gan telefoniski saņemtie izsaukumi, gan iesniegumi, gan no citām iestādēm saņemtā informācija. Žurnālā tiek ierakstīta informācija, balstoties uz izsaucēja telefoniski teikto, savukārt ierodoties uz notikuma vietu, šī informācija var arī neapstiprināties vai tas var būt viltus izsaukums.

Pēc šajā žurnālā ietvertās informācijas var redzēt, aptuveni cik lielu daļu sastāda tie notikumi, par kuriem ir uzsākts kriminālprocess un par kuriem ne. Notikumi, kuri paliek ārpus turpmākā policijas uzmanības loka, sastāda ievērojamo daļu. 3.tabulā ir redzami visi notikumi, kas reģistrēti šajā žurnālā pārskata periodā pēc konkrētā nodarījuma veida, nevis tikai notikumi, kas ir saistīti ar konfliktiem vai vardarbību starp ģimenes locekļiem. Vienlaikus 3.tabulā redzams, ka Valsts policija regulāri saņem izsaukumus par konfliktiem ģimenē – dienā tie ir vidēji 7-9 izsaukumi.

Tab. 3. Valsts policijā Integrētās iekšlietu informācijas sistēmas apakšsistēmā „Elektroniskais notikumu žurnāls” reģistrētie notikumi

Notikums	Kopā laika posmā no 01.01.08. līdz 31.12.11.	2010.gadā			2011.gadā
		Kopā	Notikumi, par kuriem <u>nav</u> pieņemti lēmumi „Pievienots kriminālprocesam” un „Uzsākts kriminālprocess”		Kopā
			skaits	% no kopējā skaita	
Cietsirdība un vardarbība pret nepilngadīgo	608	167	126	75,45	149
Tiši miesas bojājumi (viegli, vidēja smaguma, smagi)	9854	2230	1837	82,38	2946
Izvarošana	383	91	41	45,06	82
Vardarbīga dzimumtieksmes apmierināšana	142	34	27	79,42	32
Pavešana netiklībā	304	61	44	72,14	66
Dzimumsakari ar personu līdz 16 gadiem	156	37	27	72,98	36
Ģimenes konflikts	10195	2483	2428	97,79	3241
Noziedzīgi nodarījumi ģimeni pret	593	384	320	83,34	76

Avots: VP

Ja pašvaldībā ir arī pašvaldības policija, tad lielākā daļa izsaukumu par konfliktiem ģimenē Valsts policija pāradresē pašvaldības policijai. 4.tabulā ir sniegti Rīgas pašvaldības pārvaldes apkopotie dati par izsaukumiem par konfliktiem ģimenē, kas papildina 3.tabulā sniegto informāciju. Tādejādi var redzēt, ka laika posmā no 2008. līdz 2011.gadam vidēji Valsts un Rīgas pašvaldības policija vidēji par konfliktiem ģimenē saņēma vismaz 13 izsaukumus dienā. Šajā skaitā nav iekļauti izsaukumi par notikumiem, kuru rezultātā tika nodarīti tiši miesas bojājumi vai izdarīti citi smagi noziegumi.

Tab. 4. Rīgas pašvaldības pārvaldes apkopotā informācija par izsaukumiem par konfliktiem ģimenē, 2008.-2011.gadā

RĪGAS PAŠVALDĪBAS POLICIJA	2008			2009			2010			2011			KOPĀ
salīdzinājums ar iepriekšējo periodu	ar 2007	+/-	%	ar 2008	+/-	%	ar 2009	+/-	%	ar 2010	+/-	%	
Izsaukumu skaits par konfliktiem ģimenē	4 701	-361	-7.1%	4 563	-138	-2.9%	4 501	-62	-1.4%	3 803	-698	-15.5%	17 568
<i>t.sk. izsauc kaimiņi</i>	253	-1	-0.4%	237	-16	-6.3%	231	-6	-2.5%	235	4	1.7%	956
<i>t.sk. izsauc ģimenes locekļi</i>	1 984	-158	-7.4%	1 529	-455	-22.9%	2 163	634	41.5%	2 091	-72	-3.3%	7 767
<i>t.sk. izsauc citi</i>	228	104	83.9%	141	-87	-38.2%	90	-51	-36.2%	97	7	7.8%	556
<i>t.sk. izsauc Valsts policija vai OVB</i>	2 236	-306	-12.0%	2 656	420	18.8%	2 017	-639	-24.1%	1 380	-637	-31.6%	8 289
Gadījumu skaits, kāds no konflikta iesaistītajiem tika aizturēts	968	-157	-14.0%	733	-235	-24.3%	794	61	8.3%	600	-194	-24.4%	3 095
Gadījumu skaits, kad ģimenē atradās nepilngadīgie	157	46	41.4%	174	17	10.8%	347	173	99.4%	327	-20	-5.8%	1 005

Tab. 5. Rīgas pašvaldības pārvaldes apkopotā informācija par saņemtajiem iesniegumiem par konfliktiem ģimenē, 2008.-2011.gadā

RĪGAS PAŠVALDĪBAS POLICIJA	2008			2009			2010			2011			KOPĀ
salīdzinājums ar iepriekšējo periodu	ar 2007	+/-	%	ar 2008	+/-	%	ar 2009	+/-	%	ar 2010	+/-	%	
Saņemti personu iesniegumi par konfliktiem starp ģimenes locekļiem	1 170	-240	-17.0%	890	-280	-23.9%	840	-50	-5.6%	665	-175	-20.8%	3 565
<i>t.sk. iesniedz sievietes</i>	1 015	-237	-18.9%	792	-223	-22.0%	742	-50	-6.3%	595	-147	-19.8%	3 144

Avots: RPP

Rīgas pašvaldības policijas sniegtajos datos interesanti ir tas, ka kaimiņi ir visai kūtri policijas izsaukšanā (tikai apm. 5% gadījumos), kas vismaz daļēji varētu būt skaidrojams ar sabiedrības neiejaukšanās kultūru.

Rīgas pašvaldības policija atlasa arī sīkāku informāciju par saņemtajiem iesniegumiem, ko raksta tajos gadījumos, kad kādai no ģimenes konfliktā iesaistītai personai ir bail palikt vienatnē ar vardarbīgo personu, bet pamata ierosināt kriminālprocesu nav. Šajos gadījumos tiek piemērots likuma „Par policiju” 12.panta 10.punkts, saskaņā ar kuru policijai ir tiesības aizturēt uz rakstveida pieteikuma pamata personas, kuras atrodas mājoklī alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu reibuma stāvoklī un var nodarīt kaitējumu sev vai apkārtējiem cilvēkiem, kā arī gadījumā, ja apkārtējie cilvēki baidās palikt vienatnē ar šo personu un ja nav cita pamata tās aizturēšanai, kā arī uzturēt tādas personas policijas iestādē līdz atskurbšanai vai apstākļu

noskaidrošanai, bet ne ilgāk par 12 stundām. 5.tabulā ir redzams, ka pārsvarā (apm. 90%) šādi iesniegumi tiek saņemti no sievietēm.

Rīgas pašvaldības policijas sniegtie dati apliecina, ka pārskata periodā ir vērojams konsekvents samazinājums gan izsaukumu skaitā par konfliktiem ģimenē, gan arī aizturēto personu skaitā. Valsts policijas reģistrētie izsaukumi šādu tendenci neuzrada.

Ierosinātas krimināllietas

Ņemot vērā to, ka kriminālsods par vardarbību ģimenē kā atsevišķo noziedzīgo nodarījumu nav paredzēts, praksē vardarbības ģimenē gadījumos vainīgās personas tiek sauktas pie kriminālatbildības pēc dažādiem KL pantiem, ņemot vērā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas veidu, iestājušās sekas un citas pazīmes. Par vardarbību ģimenē var tikt uzsākti kriminālprocesi saskaņā ar KL XII nodaļā „Nonāvēšana”, XIII nodaļā „Noziedzīgi nodarījumi pret veselību”, XVI nodaļā „Noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību”, XVII nodaļā „Noziedzīgi nodarījumi pret ģimeni un nepilngadīgajiem” iekļautajiem atsevišķiem pantiem.

Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs (turpmāk – IeM IC) apkopo datus par personām, sauktām pie kriminālatbildības. Līdz 2011.gada 1.janvārim dati tika apkopoti Integrētās iekšlietu informācijas sistēmas (turpmāk – IIIS) apakšsistēmā „Noziedzīgu nodarījumu reģistrs” (turpmāk – NNR), norādot arī vainīgā un cietušā saistību¹⁷. Savukārt no 2011.gada 1.janvāra ieviesta ekspluatācijā jauna Kriminālprocesa informācijas sistēma (turpmāk – KRASS)¹⁸. Šo izmaiņu dēļ noziedzīgi nodarījumi, kuri reģistrēti līdz 01.01.2011. uzsāktajos kriminālprocesos tika ievadīti IIIS NNR, bet pēc 01.01.2011. uzsāktajos kriminālprocesos – KRASS, tādēļ ne visi dati par 2011.gadu ir salīdzināmi ar datiem par iepriekšējiem gadiem. Izmantojot šo reģistru datus, var noteikt personu skaitu, kuri saukti pie kriminālatbildības par noziedzīgajiem nodarījumiem pret tuviniekiem.

Jāņem vērā, ka NNR 12.rekvizīta „Attiecībā pret noziedzīga nodarījuma upuri” (kurā ir jānorāda saistība ar upuri, proti, laulātais/-tā, partneris/-re, civilvīrs/civilsieva, tēvs, māte, patēvs, pamāte, audžutēvs, audžumāte, aizgādānis/-ce, aizbildnis/-ce, dēls, meita, brālēns, māsīca, cits radnieks/-ce) aizpildīšana nebija obligāta. Savukārt KRASSā informācijā par cietušo personu lauks „Cietušais attiecībā pret noziedzīgo nodarījumu izdarījušo personu” ir

¹⁷ Atbilstoši Ministru kabineta 2005.gada 4.oktobra noteikumu Nr. 756 „Noziedzīgu nodarījumu reģistra noteikumi” 3.pielikumam „Noziedzīgu nodarījumu izdarījušas fiziskas personas apraksts vai tās juridiskās personas apraksts, kuras interesēs noziedzīgu nodarījumu izdarījusi fiziska persona”, 12.rekvizītā „Attiecībā pret noziedzīga nodarījuma upuri” tiek fiksētas attiecības ar noziedzīga nodarījuma upuri. Pašlaik šie noteikumi vairs nav spēkā.

¹⁸ 2010.gada 14.septembra MK noteikumi Nr.850 „Kriminālprocesa informācijas sistēmas noteikumi”. KRASS ievada arī tādu pazīmi kā cietušās personas vai personas, kuras nāvi izraisījis noziedzīgs nodarījums, un noziedzīgo nodarījumu izdarījušās personas savstarpējo attiecību raksturojums

obligāts aizpildīšanai, ja nav atzīmēts, ka noziedzīgo nodarījumu izdarījusi persona nav zināma.

Tāpat jāņem vērā, ka apkopotie dati pilnībā neatspoguļo reālo situāciju par vardarbības ģimenē izplatību ne tikai nepilnību uzskaitē dēļ. Tas ir arī tāpēc, ka par vardarbību ģimenē nevar uzskatīt *jebkuru noziedzīgu nodarījumu* pret tuvinieku, kā arī tāpēc, ka par vardarbību ģimenē nevar viennozīmīgi uzskatīt vardarbību pret *jebkuru tuvinieku*, šeit vienlīdz būtiska pazīme ir tā, vai vardarbības veicējs dzīvo vai ir dzīvojis nedalītā saimniecībā ar cietušo personu, vai arī tiem ir bijušas neregistrētas laulāto attiecības.

Tab.5. Pie kriminālatbildības saukto personu skaits par noziedzīgiem nodarījumiem pret tuviniekiem (salīdzinājumā pēc teritorijas)

	Personu skaits 2008.gadā	Personu skaits 2009.gadā	Personu skaits 2010.gadā	Personu skaits 2011.gadā
Rīgā	83	47	36	31
Republikas pilsētās kopā	107	70	79	40
Novados kopā	320	253	176	167
Nav norādīts	2	0	25	6
Kopā	512	370	314 ¹⁹	244

Avots: IeM IC

2011.gadā pie kriminālatbildības par vardarbību pret tuviniekiem sauktas 244 personas, kas ir divās reizēs mazāk nekā 2008.gadā. Vislielākais samazinājums ir Rīgā un citās republikas pilsētās.

Tab. 6. Pie kriminālatbildības saukto personu skaits par noziedzīgajiem nodarījumiem pret tuviniekiem (salīdzinājumā pēc attiecības pret nodarījumā cietušo)

	Personu skaits 2008.gadā	Personu skaits 2009.gadā	Personu skaits 2010.gadā	Personu skaits 2011.gadā ²⁰
Laulātais/ -tā	140	100	79	11
Partneris/ -re	19	20	12	3
Civilvīrs/ civilsieva	132	92	75	12
Tēvs	47	28	34	10
Māte	34	27	9	4
Patēvs	14	14	2	1
Pamāte	1	2	0	0
Audžutēvs	11	6	12	2
Audžumāte	1	0	0	0
Dēls/ audžudēls	38	28	57	10
Meita/ audžumeita	28	11	8	3
Māsa	9	7	2	0
Brālis	15	16	14	2

¹⁹ Kopējais personu skaits – 314 – nesakrīt ar skaitļiem salīdzinājumā pēc teritorijas – 316, jo viena persona var izdarīt noziedzīgu nodarījumu vairākās vietās.

²⁰ 2011.gadā tika mainīta uzskaites sistēma – no personām, kuras sauktas pie kriminālatbildības attiecībā pret nodarījuma upuri, uz cietušām personām attiecībā pret noziedzīgo nodarījumu izdarījušo personu. Tādejādi šajā tabulā par 2011.gadu sniegta informācija ir nepilnīga un nav salīdzināma ar iepriekšējiem gadiem.
LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

Vectēvs/ vecmāte	2	3	1	2
Mazdēls	7	10	7	1
Mazmeita	1	1	1	0
Aizbildnis / -ne	3	0	1	1
Cits (cits radnieks, kaimiņš, nepazīstama persona, paziņa)	10	5	0	0
Kopā	512	370	314	62

Avots: IeM IC

Tāpat kā VEC apkopotajos datos, arī IeM IC apkopotajos datos var redzēt, ka visvairāk vardarbīgi izturas tieši laulātie vai kopdzīvē esošās personas. Vardarbīgi pret radniekiem var būt arī bērni vai mazbērni.

Tab.7. Pie kriminālatbildības saukto personu skaits par noziedzīgajiem nodarījumiem pret tuviniekiem (pēc noziedzīga nodarījuma kvalifikācijas pēc KL²¹)

	Personu skaits 2008.gadā	Personu skaits 2009.gadā	Personu skaits 2010.gadā	Personu skaits 2011.gadā
KL XI nodaļa (noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi, 96.-115.p.) kopā	1	-	-	-
KL XII nodaļa (nonāvēšana, 116.-124.p.) kopā	17	11	5	7
no tiem	8	4	3	3
116.p. (slepkavība)				
117.p. (slepkavība pastiprinošos apstākļos)	3	5	2	2
KL XIII nodaļa (noziedzīgi nodarījumi pret personas veselību, 125.-142.p.) kopā	234	184	147	80
no tiem	32	15	18	15
125.p. (tīšs smags miesas bojājums)				
126.p. (tīšs vidēja smaguma miesas bojājums)	24	27	15	20
130.p. (tīšs viegls miesas bojājums)	166	126	102	31
132.p. (draudi izdarīt slepkavību un nodarīt smagu miesas bojājumu)	4	10	6	9
KL XVI nodaļa (noziedzīgi nodarījumi pret personas pamattiesībām un pamatbrīvībām, 143.-151.p.) kopā	1	1	4	2
KL XV nodaļa (noziedzīgi nodarījumi pret personas brīvību, godu un cieņu, 152.-158.p.) kopā	1	1	0	0
KL XVI nodaļa (noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību, 159.-166.p.) kopā	15	8	12	10
no tiem	2	-	5	3
159.p. (izvarošana)				
160.p. (vardarbīga dzimumtieksmes apmierināšana)	5	1	1	0
162.p. (pavešana netiklībā)	5	6	4	7
KL XVII nodaļa (noziedzīgi nodarījumi pret ģimeni un nepilngadīgajiem, 167.-174.p.) kopā	87	46	38	47
no tiem				

²¹ Noziedzīgi nodarījumi var būt kvalificēti arī pēc vairākiem KL pantiem, bet šajā tabulā tas nav atspoguļots. Piemēram, ja noziedzīgais nodarījums ir kvalificēts pēc 130.panta 2.daļas (tīši vieglie miesas bojājumi), 185.panta 1.daļas (mantas tīša iznīcināšana un bojāšana) un 143.panta 1.daļas (personas dzīvokļa neaizskaramības pārkāpšana), tad šajā tabulā tas parādīsies ailē par 130.pantu.
LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

174.p. (cietsirdība un vardarbība pret nepilngadīgo)	47	40	37	46
KL XVIII nodaļa (noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu, 175.-189.p.) kopā	118	83	88	66
KL XIX nodaļa (noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā, 190.-223.p.) kopā	10	23	9	17
KL XX nodaļa (noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību, 224.-256.p.) kopā	6	6	2	5
KL XXI nodaļa (noziedzīgi nodarījumi pret satiksmes drošību, 257.-268.p.) kopā	17	4	7	8
KL XXII nodaļa (noziedzīgi nodarījumi pret pārvaldības kārtību, 269.-288.p.) kopā	2	-	2	1
KL XXIII nodaļa (noziedzīgi nodarījumi pret jurisdikciju, 289.-315.p.) kopā	3	2	-	1
KL XXIV nodaļa (noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā, 316.-330.p.) kopā	-	1	-	0
Kopā	512	370	314	244

Avots: IeM IC

Visvairāk noziedzīgie nodarījumi pret tuviniekiem izpaužas kā fiziskā vardarbība (miesas bojājumu nodarīšana, kur dominē viegli miesas bojājumi), tomēr nereti tiek veikti arī nodarījumi, saistīti ar īpašuma/ mantas bojāšanu.

No 7.tabulas redzams, ka pārskata periodā konsekvents samazinājums vērojams noziedzīgo nodarījumu pret personas veselību skaitā. Pie tam, 2011.gadā būtiski samazinājies vieglo miesas bojājumu skaits. Šāda samazinājuma iemesls varētu būt 2011.gadā spēkā stājušies normatīvo aktu grozījumi, ļaujot uzlikt administratīvo sodu par maznozīmīgiem miesas bojājumiem.

IeM IC sniegtie dati apliecina, ka 2011.gadā administratīvais sods par šiem nodarījumiem tika piemērots visai plaši. Pie tam, bija samērā neliels gadījumu skaits, kad lietvedība tika izbeigta, - par lielāko nodarījumu daļu tika piemērots sods. (Tabulā ir sniegti dati par visiem miesas bojājumu gadījumiem, vienlaikus 167.² panta 2.daļa attiecas uz vardarbības ģimenē gadījumiem vai uz atkārtotajiem vardarbības gadījumiem).

Tab. 8. Administratīvo pārkāpumu protokolu un pieņemto lēmumu skaits 2011.gadā

LAPK	Sastādīto protokolu skaits	Personu skaits, kam sastādīti protokoli	Izteikts brīdinājums	Piemērots naudas sods	Audzinoša rakstura piespiedu līdzekļi	Izbeigta lietvedība (LAPK 239.p)	Izteikts mutvārdu aizrādījums (LAPK 21.p.)
167.² 1.daļa	841	824	8	583	11	137	32
167.² 2.daļa	234	229	2	176	-	33	10

Avots: IeM IC

Kaut gan dati par uzliktiem administratīvajiem sodiem par maznozīmīgiem miesas bojājumiem ir pieejami tikai par vienu gadu, redzams, LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

ka šo nodarījumu skaits ir visai liels. Var cerēt, ka arī turpmāk šis instruments ļaus konstatēt un sodīt tos daudzus gadījumus, kad kriminālprocesa ierosināšana visdrīzāk nenotiktu. Pieņemot, ka vismaz daļa par sastādītajiem protokoliem pēc LAPK 167.² panta 2.daļas ir par vardarbību ģimenē, redzams, ka kopējais vardarbīgo nodarījumu samazinājums nav tik liels, bet ierosināto krimināllietu skaita samazināšanās par viegliem miesas bojājumiem šķiet likumsakarīga.

Jau kopš 2005.gada 1.oktobra kriminālprocesa virzītājam, ierosinot krimināllietu, ir tiesības piemērot drošības līdzekli - aizliegums tuvoties noteiktai personai vai vietai (KPL 253.pants). Vardarbības ģimenē gadījumos šie aizliegumi ir īpaši būtiski, jo ļauj pasargāt cietušos no vardarbības turpināšanas un vajāšanas. Tomēr praksē ir redzams, ka šie aizliegumi tiek piemēroti reti. IeM IC statistikas datus tiek sniegta informācija par laika posmā no 2008.gada līdz 2011.gadam piemērotajiem drošības līdzekļiem pēc KL pantiem visos gadījumos, ne tikai tajos, kas saistīti ar noziedzīgiem nodarījumiem pret tuviniekiem.

Tab. 9. Piemērots drošības līdzeklis – aizliegums tuvoties noteiktai personai vai vietai

KL panti	2008	2009	2010	2011
116.pants (<i>slepkavība</i>)	-	1	-	1
117.pants (<i>slepkavība pastipr. apstākļ.</i>)	1	-	-	1
125.pants (<i>tīšs smags miesas bojājums</i>)	1	3	1	2
126.pants (<i>tīšs vidēja smag. mies. boj.</i>)	5	6	2	2
130.pants (<i>tīšs viegls miesas bojājums</i>)	7	4	4	6
132.pants (<i>draudi izdarīt slepkavību</i>)	16	6	12	16
174.pants (<i>cietsirdība un vardarbība pret nepilngadīgo</i>)	8	10	8	11
Kopā	38	30	27	39

Avots: IeM IC

Ļoti neliels šo piemērotu drošības līdzekļu skaits nozīmē, ka, kaut gan praksē ir instrumenti kā pasargāt cietušo kriminālprocesa ietvaros, tie tiek izmantoti reti.

Notiesātas personas

Tiesu administrācijas (turpmāk – TA) apkopotajos datus par notiesātām personām vainīgā un cietušā saistība norādīta netiek. Tomēr, apkopojot datus par 2010. un 2011.gadu, TA darbinieki manuāli izskatīja attiecīgos tiesu nolēmumus, lai atlasītu tieši tās lietas, kas ir saistītas ar vardarbību ģimenē. 10.tabulā ir sniegta informācija par notiesāto personu skaitu pēc atsevišķiem KL pantiem, par kuriem ir arī visvairāk pie kriminālatbildības par vardarbību pret tuviniekiem saukto personu skaits: tie ir noziedzīgie nodarījumi, ko klasificē pēc KL 116.panta (slepkavība), 117.panta (slepkavība pastiprinošos apstākļos), 118.panta (slepkavība sevišķi pastiprinošos apstākļos), 125.panta (tīšs smags miesas bojājums), 126.panta (tīšs vidēja smaguma miesas bojājums), 130.panta

(tīšs viegls miesas bojājums), 132.panta (draudi izdarīt slepkavību un nodarīt smagu miesas bojājumu), 159.panta (izvarošana), 174.pants (cietsirdība un vardarbība pret nepilngadīgo).

Tab.10. Notiesāto personu skaits

		Notiesāto personu skaits	tai skaitā sievietes kopā	tai skaitā par vardarbību ģim. ²²	tai skaitā par vardarbību par vard. ģim.	Vecums (gados) ²³					Pamatsods – brīvības atņemšana					Citi pamatsodi		Atbrīvots no soda
						14-17	18-24	25-29	30-49	50+	Līdz 1 gadam	1-3 gadi	3-5 gadi	Vairāk par 5	Nosačīti	Naudas sods	Piespiedu darbs	
116.p. (slepkavība) un 117.p. (slepkavība pastiprinošos apstākļos)	2008	86	7	-	-	8	24	10	31	13	1	1	7	76	3	0	0	0
	2009	66	3	-	-	2	17	11	26	10	1	2	8	53	2	1	0	1
	2010	61	9	7	3	1	0	1	4	1	0	0	0	7	0	0	0	0
	2011	52	5	5		1	10	14	20	7	0	0	4	47	1	0	0	0
118.p. (slepkavība sevišķi pastiprinošos apstākļos)	2010	21	4	3	0	0	0	0	3	0	0	0	0	3	0	0	0	0
	2011	10	1	0	-	0	2	2	5	1	0	3	0	7	0	0	0	0
125.p. (tīšs smags miesas bojājums)	2008	190	22	-	-	8	41	30	81	30	1	25	36	35	96	1	2	0
	2009	181	19	-	-	3	44	27	82	25	2	29	32	33	87	0	1	0
	2010	166	24	28	12	0	3	3	18	4	0	4	3	4	16	0	0	1
	2011	163	24	28	-	3	38	18	70	34	3	20	24	20	95	1	0	0
126.p. (tīšs vidēja smaguma miesas bojājums)	2008	119	4	-	-	11	41	21	42	4	3	14	7	5	56	5	31	0
	2009	138	5	-	-	15	43	32	40	8	1	21	5	0	59	1	53	0
	2010	153	5	20	0	1	2	1	10	6	0	4	0	0	9	0	7	0
	2011	116	5	12	-	3	34	25	46	8	5	17	4	5	43	0	42	0
130.p. (tīšs viegls miesas bojājums)	2008	84	8	-	-	2	10	10	47	15	0	4	0	0	13	13	55	1
	2009	79	8	-	-	5	15	12	36	11	1	6	1	1	3	9	57	1
	2010	68	6	36	0	0	4	8	19	5	1	6	0	0	0	3	26	0
	2011	61	8	6	-	3	14	8	24	6	2	1	0	1	10	3	44	0
132.p. (draudi izdarīt slepkavību un nodarīt smagu miesas bojājumu)	2008	10	0	-	-	0	1	1	5	3	1	0	1	0	5	1	2	0
	2009	11	0	-	-	1	1	0	4	5	1	3	0	0	1	2	4	0
	2010	14	1	3	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	2	0	1	0
	2011	10	1	6	-	0	0	1	4	5	1	1	0	1	2	0	5	0
159.p.	2010	20	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0

²² Noziegums tika identificēts kā pastrādāts ģimenē, ja notiesāto personu un cietušo ir saistījusi asinsradniecība, kopīga māsaimniecība vai aizgādība.

²³ Par 2010.gadu dati par vecumu un piespriesto sodu norādīti tikai par personām, kuras notiesātas par vardarbību ģimenē.

LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

(izvarošana)	2011	19	0	2	-	1	5	5	7	1	1	4	7	7	0	0	0	0
162.p. (pavešana netiklībā)	2010	23	0	5	0	1	0	0	3	1	1	0	1	1	2	0	0	0
	2011	22	0	7	-	2	1	3	6	10	2	7	3	0	8	0	2	0
174.p. (cietsirdība un vardarbība pret nepilngadīgo)	2008	35	7	-	-	0	1	4	24	6	2	3	2	0	8	0	20	0
	2009	64	6	-	-	1	1	8	49	5	1	8	2	0	17	0	36	0
	2010	56	13	56	13	0	1	6	40	9	1	1	1	0	26	1	26	0
	2011	39	7	39	-	0	1	6	31	1	2	7	0	1	18	0	11	0

Avots: TA

Ceturtā daļa (24,59 %) no visiem vardarbīgiem noziegumiem, par kuriem personas tiek notiesātas, notiek ģimenēs. Vienīgais samazinājums – par viegliem miesas bojājumiem notiesāto personu skaits – ir, kā tika minēts iepriekš, pateicoties tam, ka 2011.gadā bija ievērojams administratīvi sodīto maznozīmīgo miesas bojājumu skaits.

TA no nolēmumu tekstiem ir manuāli atlasījusi arī datus par cietušajiem ģimenes locekļiem par 2010. un 2011.gadu. 11.tabulā ir sniegta salīdzinoša informācija par kopējo cietušo skaitu un ģimenē cietušo skaitu. Vienlaikus jānorāda, ka kopējie dati par cietušajiem ir tikai aptuveni, jo tika ņemti no Tiesu informācijas sistēmas (turpmāk – TIS). Ir vairāki faktori, kas ietekmē objektīvu dzimumu sadalījumu un personu skaitu: TIS tiek uzskaitīti tikai tie cietušie, kuri ir lietas dalībnieki; noziedzīgajos nodarījumos, kuros ir iestājusies personas nāve, tiesvedībā kā cietušais var tikt norādīts viens vai vairāki bojā gājušā tuvinieki; cietušo skaits tika apkopots no tām lietām, kurās kāda persona ir notiesāta pārskata periodā.

Tab.11. Cietušo un ģimenē cietušo personu skaits un dzimums pēc KL pantiem²⁴

KL pants	Gads	Cietušās sievietes					Cietušie vīrieši					Cietušās personas kopā	
		kopā	tai skaitā ģimenē				kopā	tai skaitā ģimenē				kopā	tai skaitā ģimenē
			mazgadīgas	nepilngadīgas	pilngadīgas	Kopā		mazgadīgi	nepilngadīgi	pilngadīgi	kopā		
116.p. (slepkavība)	2010	25	0	0	4	4	13	0	0	1	1	38	5
	2011	-	0	0	2	2	-	0	0	2	2	-	4
117.p. (slepkavība pastiprinošos apstākļos)	2010	13	0	0	0	0	10	0	0	0	1	23	1
	2011	-	0	0	1	1	-	0	0	0	0	-	1

²⁴ Šiet cietušie ir atlasīti no tiesu spriedumiem. IeM IC KRASS arī dod iespēju atlasīt no tuviniekiem cietušas personas, tomēr 2011.gadā, ņemot vērā, ka tā ir jauna sistēma, šajā sadaļā bija daudzas kļūdas un dati ziņojumā nav iekļauti.

LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

118.p. (slepkavība sevišķi pastiprinošos apstākļos)	2010	18	0	1	2	3	19	0	0	1	1	37	4
	2011	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
125.p. (tīšs smags miesas bojājums)	2010	53	0	0	12	12	119	1	1	14	16	172	28
	2011	-	2	0	9	11	-	0	0	17	17	-	28
126.p. (tīšs vidēja smaguma miesas bojājums)	2010	34	1	0	17	18	113	2	3	1	6	147	24
	2011	-	0	0	11	11	-	2	0	0	2	-	13
130.p. (tīšs viegls miesas bojājums)	2010	46	0	0	36	36	19	0	0	0	0	65	36
	2011	-	1	0	6	7	-	1	0	0	1	-	8
132.p. (draudi izdarīt slepkavību un nodarīt smagu miesas bojājumu)	2010	11	0	0	3	3	7	0	0	0	0	18	3
	2011	-	0	0	6	6	-	0	0	0	0	-	6
159.p. (izvarošana)	2011	17	0	1	0	1	0	0	0	0	0	17	1
	2010	-	3	0	0	3	-	0	0	0	0	-	3
162.p. (pavešana netiklībā)	2010	27	6	0	0	6	10	2	0	0	2	37	8
	2011	-	10	0	0	10	-	2	0	0	2	-	12
174.p. (cietsirdība un vardarbība pret nepilngadīgo)	2010	60	34	4	21	59	47	35	12	0	47	107	106
	2011	-	21	1	1	23	-	32	1	0	33	-	56
Kopā pēc šiem pantiem 2010.gadā		314	41	6	95	142	360	40	16	18	74	674	216
Kopā pēc šiem pantiem 2011.gadā		-	37	1	36	74	--	37	1	19	57	-	131

Avots: TA

Tabulā ir redzams, ka pēdējo divu gadu laikā ģimenē tika noslepkavotas vismaz 9 sievietes, vismaz 49 tika izkropļotas, 42 – cieta no vieglākiem miesas bojājumiem.

Pēdējo divu gadu laikā no ģimenes locekļiem cieta arī vismaz 179 nepilngadīgie, kuru pāridarītājus notiesāja, t.sk. 1 nepilngadīgais tika noslepkavots, 24 tika seksuāli izmantoti, 154 cieta no cietsirdības un fiziskas vardarbības.

Lielākajā daļā no noziegumiem pret ģimenes locekļiem 2011.gadā ir konstatēti vainu pastiprinoši apstākļi (75 gadījumi), kas attiecīgi ietekmē arī piespriedē soda veidu un ilgumu; 30 gadījumos vainu pastiprinoši apstākļi netika konstatēti.

Analizējot pieejamo statistiku par cietušajiem un notiesātajiem dzimumu griezumā, redzams, ka no vardarbības ģimenē cietušo vidū daudz vairāk ir sieviešu, savukārt notiesāto vidū (par slepkavībām vai miesas bojājumu nodarīšanu) sieviešu skaits ir ļoti neliels. Tā, piemēram, par vardarbīgiem noziedzīgiem nodarījumiem pret ģimenes locekļiem 2010.gadā notiesātas vismaz 159 personas, tai skaitā 28 sievietes (18%), savukārt no 56 notiesātiem LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

ģimenes locekļiem pēc 174.panta (vardarbība un cietsirdība pret nepilngadīgo) 13 (23%) ir sievietes. Savukārt 2010.gadā no aptuveni 674 personām, kas atzītas par cietušajiem kriminālprocesa ietvaros, 216 personas ir cietušas ģimenē, tai skaitā, 142 (66%) sievietes; no ģimenē cietušām personām 103 (48%) ir bijuši nepilngadīgi.

Līdz ar to šie dati netieši apstiprina, ka no fiziskās vardarbības ģimenē lielākoties cieš sievietes, bet vardarbības veicēji pārsvarā ir vīrieši. Emocionāla vardarbība ir sodāms noziegums tikai tad, ja cietušais ir bērns; tomēr draudus izdarīt slepkavību un nodarīt smagus miesas bojājumus var uzskatīt par emocionālo (psihisko) vardarbību, jo draudi ir viens no psihiskās vardarbības veidiem un to mērķis ir cietušā iebiedēšana. Šādus draudus, ja tie ir izteikti ģimenes loceklim, var uzskatīt par emocionālo vardarbību ģimenē. Par draudiem izdarīt slepkavību vai nodarīt smagus miesas bojājumus pārskata periodā notiesāto vidū ir tikai vīrieši. Tomēr jāuzsver, ka emocionālā vardarbība plašākajā nozīmē ir latentā parādība, un no tās var ciest abu dzimumu ģimenes locekļi.

Izbeigtas krimināllietas

Būtiska ir arī statistika par to personu skaitu, pret kurām krimināllietas ir izbeigtas. Liels izbeigto lietu skaits ir tieši par 130.pantu, kur, lai krimināllietu ierosinātu, ir nepieciešams cietušās personas iesniegums²⁵. Ja nav cietušās personas pieteikuma tādā kriminālprocesā, kuru var uzsākt tikai uz šīs personas pieteikuma pamata, kriminālprocesu nedrīkst uzsākt, bet uzsākts process ir jāizbeidz. Ierosināta krimināllieta tiek izbeigta, balstoties uz cietušā rakstisko iesnieguma atsaukumu, kas tiek noformēts kā lēmums par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu. Te būtu jāņem vērā, ka vardarbības ģimenē gadījumos varmākam ir lielas iespējas ietekmēt tuviniekus, tādējādi nav izslēgts, ka cietušais var rakstīt atsaukumu spiediena, draudu vai kādas citas ietekmēšanas rezultātā. Vienlaikus saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 379. panta ceturto daļu izbeigt kriminālprocesu uz izlīguma pamata nedrīkst, ja ir iegūtas ziņas, ka izlīgums panākts draudu vai vardarbības rezultātā vai izmantojot citus prettiesiskus līdzekļus.

Tab. 12. Personu skaits, pret kurām lietas izbeigtas²⁶

Krimināllikuma panti	Personu (tuvinieku) skaits, pret kurām lietas izbeigtas – IeM IC dati		Personu skaits, pret kurām lietas izbeigtas – TIS dati			
	2010	2011	2008	2009	2010	2011
116.p. (slepkavība)	-	1	3		1	2

²⁵ Kriminālprocesa likuma 7.panta otrā daļa: Par Krimināllikuma ... 130., ... 159.panta pirmajā daļā ... paredzēto nodarījumu kriminālprocesu uzsāk, ja saņemts pieteikums no personas, kurai nodarīts kaitējums. Kriminālprocesu var uzsākt arī tad, ja nav saņemts pieteikums no personas, kurai nodarīts kaitējums, ja šī persona sakarā ar fiziskiem vai psihiskiem trūkumiem pati nespēj īstenot savas tiesības.

²⁶ Informācija no Tiesu informācijas sistēmas ir par gadījumiem, kad tiesa pieņēmusi lēmumu izbeigt lietu, informācija no IeM IC ir par gadījumiem, kad procesa virzītājs pieņem lēmumu izbeigt krimināllietu pirms tiesas.

LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

117.p. (<i>slepkavība pastiprinošos apstākļos</i>)	-	-	3	2	4	2
125.p. (<i>tīšs smags miesas bojājums</i>)	2	2	2	3	2	4
126.p. (<i>tīšs vidēja smaguma miesas bojājums</i>)	7	9	6	15	4	5
130.p. (<i>tīšs viegls miesas bojājums</i>)	66 (no tiem 56 izbeigtas pēc KPL 379.p.1.d.2.pkt. – izlīgums ar cietušo)	42 (no tiem 37 ir izbeigtas pēc KPL 379.p.1.d.2.pkt. un 377.p.9.pkt. – izlīgums)	75	108	103	143
132.p. (<i>draudi izdarīt slepkavību un nodarīt smagu miesas bojājumu</i>)	1	6	3	3	6	7
174.p. (<i>cietsirdība un vardarbība pret nepilngadīgo</i>)	5	8	1	2	4	1

Avots: TA un IeM IC

Īpaši nepieciešams atzīmēt, ka 2010.gadā tika ierosināti divi kriminālprocesi pēc KL 159.panta pirmās daļas – izvarošana. Viena no personām, kura tika saukta pie kriminālatbildības pēc šī panta, bija laulātais, otrā – civilvīrs. Abi kriminālprocesi tika izbeigti²⁷. Kā varēja redzēt iepriekš no starptautisko organizāciju ieteikumiem Latvijai (1.2.sadaļa), mūsu valstij tiek pārņemta nespēja krimināli sodīt laulātā izvarošanu. 2010.gads pārskata periodā bija vienīgais, kad šādi kriminālprocesi tika ierosināti, jo Krimināllikumā izvarošanas galvenā pazīme ir tā, vai tika lietots spēks, nevis laulības fakts.

1.4.3. No vardarbības ģimenē cietušie bērni

Datus par bērniem, cietušiem no vardarbības ģimenē, var iegūt no bāriņtiesu sniegtajiem datiem un no statistikas pārskatiem par sociālās rehabilitācijas pakalpojuma nodrošināšanu no vardarbības cietušajiem bērniem²⁸

Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija (turpmāk – VBTAI) apkopo bāriņtiesu sniegtos datus par bāriņtiesu darbu. Tai skaitā, tiek apkopotī dati par bērna aprūpes tiesību atņemšanu un atjaunošanu vecākiem, īpaši izdalot tos gadījumus, kad bērna aprūpes tiesības tiek atņemtas, ja konstatēta vecāku

²⁷ Viens no ierosinātajiem kriminālprocešiem tika izbeigts pēc Kriminālprocesa likuma 377.panta otrā punkta (*izdarītajā nodarījumā nav noziedzīga nodarījuma sastāva*) un 392.panta pirmās daļas, otrs - pēc Kriminālprocesa likuma 377.panta 9.punkta (*noticis cietušā un aizdomās turētā vai apsūdzētā izlīgums tādā kriminālprocesā, kuru var uzsākt tikai uz cietušās personas pieteikuma pamata*). KL 159.panta pirmā daļa pēc noziedzīgu nodarījumu klasifikācijas ir smags noziegums, līdz ar to, kriminālprocesa izbeigšana pēc KPL 377.panta 9.punkta nav pieļaujama, jo KL 58.panta otrā daļa nosaka, ka tikai personu, kas izdarījusi kriminālpārkāpumu vai mazāk smagu noziegumu, var atbrīvot no kriminālatbildības, ja ir izlīgums ar cietušo vai viņa pārstāvi.

²⁸ Detalizēti valsts statistikas pārskati ir pieejami Labklājības ministrijas mājas lapā

<http://www.lm.gov.lv/text/1382>

LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

vardarbība pret bērnu vai ir pamatotas aizdomas par vardarbību pret bērnu, kā arī par to personu skaitu, par kurām pārskata gadā bāriņtiesa, atņemot bērna aprūpes tiesības, informējusi izmeklēšanas iestādes (policiju, prokuratūru).

Tab.13. Bērna aprūpes tiesību atņemšana vecākiem

	Atņemtas aprūpes tiesības, kopā			no tiem atņemtas aprūpes tiesības, ja konstatēta vecāku vardarbība			no tiem bāriņtiesa informējusi izmeklēšanas iestādes		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Māte	798	927	1082				45	43	72
Tēvs	619	718	879				56	69	55
Kopā	1417	1645	1961	141	179	186	101	112	127

Avots: VBTAI, Bāriņtiesu pārskatu par darbu kopsavilkumi²⁹

Salīdzinājumā ar 2009.gadu, 2010. un 2011.gadā novērojams personu, kam atņemtas bērna aprūpes tiesības, skaita būtisks pieaugums. Pieaug arī konstatētie vecāku vardarbības gadījumi. Vienlaikus analizējot pieejamos datus ilgtermiņā, konstatējams, ka kopš 2006.gada gan bērnu skaitā, gan vecāku skaitā, kas atlasīti pēc šīs pazīmes, nav novērojama stabila tendence, tas ir svārstīgs.

Vēl lielāks ir to ģimeņu skaits, kurās netiek pietiekami nodrošināta bērna attīstība un audzināšana un par kurām bāriņtiesa pārskata gadā informējusi pašvaldības sociālo dienestu vai citu atbildīgo institūciju – 2011.gadā tādu ir bijis 2061, bērnu skaits šādās ģimenēs – 3661.

Gadījumos, kad bērns nevar atrasties savā ģimenē un viņam tiek nodrošināta ārpusģimenes aprūpe, bet kontakti ar tuviniekiem vēl joprojām nav vēlami, bāriņtiesa pieņem lēmumu par aizliegumu tuviniekiem tikties ar šo bērnu. 2011.gadā bāriņtiesa pieņēmusi lēmumu par aizliegumu satikties ar ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu 33 personām, t.sk. mātēm – 16, t.sk. tēviem – 12, t.sk. – citiem tuviem radniekiem – 3, t.sk. citām personām, ar kuru bērns ilgu laiku dzīvojis nedalītā saimniecībā – 2.

No prettiesiskām darbībām cietušajiem bērniem sociālā rehabilitācija tiek finansēta no valsts budžeta, un līdz 2010.gadam ir pieejami dati tikai par kopējo rehabilitēto bērnu skaitu dzīves vietā un institūcijās, un pavadonu skaitu. Savukārt, sākot ar 2010.gadu ir pieejama arī detalizētāka informācija. Jāpiezīmē, ka atsevišķas pašvaldības sedz bērnu rehabilitāciju arī no saviem līdzekļiem.

Tab.14. Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu saņēmušo bērnu skaits 2010. un 2011.gadā

	Iestādēs		Dzīvesvietā		Kopā	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Bērni kopā	1125	1317	1017	1419	2142	2646
t.sk. meitenes	585	682	475	628	1060	1310

²⁹ http://www.bti.gov.lv/lat/barintiesas/statistika/?doc=2430&page=LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

t.sk. no valsts budžeta līdzekļiem bērni kopā	1030	1077	1008	1313	2038	2390
t.sk. no valsts budžeta līdzekļiem meitenes	536	557	472	622	1008	1179
t.sk. no pašvaldību budžeta līdzekļiem bērni kopā	95	240	9	10	104	250
t.sk. no pašvaldību budžeta līdzekļiem meitenes	49	125	3	4	52	129

Avots: LM, Valsts statistikas pārskati

Bērnu skaits, kuri saņem rehabilitāciju, katru gadu pieaug. Kopš 2008.gada, ja tiek konstatēts, ka bērnam ir nepieciešams, lai kopā ar viņu sociālās rehabilitācijas institūcijā uzturētos kāds viņa ģimenes loceklis vai persona, kas bērnu aprūpē, šīs personas uzturēšanos attiecīgajā institūcijā finansē no valsts budžeta līdzekļiem. Pieaug arī pavadoņu skaits.

Tab.15. Sociālā rehabilitācija no prettiesiskām darbībām cietušiem bērniem (nodrošināta par valsts budžeta līdzekļiem)

Gads	Kopā	no tiem institūcijā		no tiem dzīvesvietā	Piešķirtais finansējums, Ls	
		bērni	pavadoņi		Pakalpojuma nodrošināšanai	Administrēšanas nodrošināšanai
2003	1312	473		839	159 873	
2004	1501	560		941	180 019	
2005	1434	562		872	191 737	
2006	1615	749		866	357 698	
2007	1840	952		888	413 522	
2008	1807	870	80	937	483 676	
2009	2025	816	79	1209	586 054	
2010³⁰	1997	989	157	1008	768 243	74 324
2011²⁷	2492	1038	144	1454	743 243	74 324

Avots: LM

Sākot ar 2010.gadu, sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu no prettiesiskām darbībām cietušajiem bērniem par valsts līdzekļiem organizē nodibinājums „Latvijas Bērnu fonds” institūcijās, kuru dibinātājs tas ir³¹: Vidzemes reģionālais centrs „Dardedze”, krīzes centrs „Paspārne”, Dobeles novada Sociālo pakalpojumu centrs, Zantes ģimenes krīzes centrs, Latgales reģionālais atbalsta centrs „Rasas pērles”, Allažu novada krīžu centrs, Talsu novada krīžu centrs.

Tab. 16. Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu saņēmēšo bērnu sadalījums pēc vardarbības veidiem 2010.un 2011.gadā (valsts un pašvaldību budžeta finansējums)

Sociālās rehabilitācijas	Bērnu rehabilitācijas	Dzīvesvietā	Valstī kopā
--------------------------	-----------------------	-------------	--------------------

³⁰ Avots: Latvijas bērnu fonda Labklājības ministrijai sniegtā informācija

³¹ Ministru kabineta 2009.gada 22.decembra noteikumi Nr.1613 „Kārtība, kādā nepieciešamo palīdzību sniedz bērnam, kurš cietis no prettiesiskām darbībām”

pakalpojumu saņēmušie bērni			iestādēs					
			2010	2011	2010	2011	2010	2011
Cietušie bērni kopā			1125	1317	1017	1329	2142	2646
t.sk. ģimenē cietušie bērni			1022	1156	776	969	1840	2125
t.sk. pēc vardarbības veidiem	emocionāla vardarbība	Cietušie bērni kopā	275	315	488	777	763	1092
		t.sk. ģimenē cietušie bērni	264	297	361	545	625	842
		t.sk. cietušās meitenes kopā	149	171	230	375	379	546
		t.sk. ģimenē cietušās meitenes	143	162	180	271	323	433
	fiziska vardarbība	Cietušie bērni kopā	99	71	87	81	186	152
		t.sk. ģimenē cietušie bērni	85	51	55	60	140	111
		t.sk. cietušās meitenes kopā	51	37	40	35	91	72
		t.sk. ģimenē cietušās meitenes	42	28	27	24	69	52
	seksuāla vardarbība	Cietušie bērni kopā	82	51	27	41	109	92
		t.sk. ģimenē cietušie bērni	55	26	12	16	67	42
		t.sk. cietušās meitenes kopā	57	28	22	27	79	55
		t.sk. ģimenē cietušās meitenes	39	17	9	11	48	28
	pamešana novārtā	Cietušie bērni kopā	106	215	52	81	158	296
		t.sk. ģimenē cietušie bērni	103	212	52	81	155	293
		t.sk. cietušās meitenes kopā	55	114	23	39	78	153
		t.sk. ģimenē cietušās meitenes	55	111	23	39	78	150
	kombinēta vardarbība	Cietušie bērni kopā	563	665	361	349	924	1014
		t.sk. ģimenē cietušie bērni	515	570	296	267	811	837
		t.sk. cietušās meitenes kopā	273	332	160	152	433	484
		t.sk. ģimenē cietušās meitenes	241	285	137	121	378	406

Avots: LM, Valsts statistikas pārskati

No 14.tabulā sniegtās informācijas ir redzams, ka ievērojama daļa (apm. 85%) bērnu no vardarbības cieš tieši savās ģimenēs. Gandrīz puse (apm. 45%) no visiem ģimenē cietušajiem bērniem cieš no kombinētas vardarbības, kas nozīmē, ka viņi tiek pakļauti vairākiem vardarbības veidiem.

Salīdzinājumam būtu nepieciešams minēt datus par noziedzīgajiem nodarījumiem pret bērniem, kas ir pieejami Valsts policijas gatavotajā ikgadējā *Pārskatā par nepilngadīgo noziedzību, cietušiem bērniem, stāvokli ceļu satiksmē un prevencijas jomā*³² un no IeM IC apkopotajiem datiem par administratīvo protokolu skaitu.

Saskaņā ar Valsts policijas izstrādāto *Pārskatu par nepilngadīgo noziedzību, cietušiem bērniem, stāvokli ceļu satiksmē un prevencijas jomā 2011.gadā*, pārskata gadā noziedzīgos nodarījumos kopā cietušas 19 909 personas, no tām 653 bērni, tai skaitā 312 ir bijuši vecumā no 1 līdz 14 gadiem. No noziedzīgos nodarījumos cietušajiem bērniem, zēni ir bijuši 375, no tiem 173 vecumā no 1 līdz 14 gadiem, savukārt meitenes - 278, no kurām 139 bijušas vecumā gan no 1 līdz 14 gadiem.

Tāpat, saskaņā ar šo VP pārskatu no cietsirdības un vardarbības (KL 174.p.) pārskata gadā cietuši 117 bērni, no tišiem miesas bojājumiem (KL 125.p. – 130.p.) – 64. 2011.gadā palielinājies atsevišķu seksuālo noziedzīgo nodarījumu skaits, kuros cietuši nepilngadīgie - pavešana netiklībā (KL 162.p.) – 55, izvarošana (KL 159.p.) – 15, vardarbīga dzimumtieksmes apmierināšana (KL 160.p.) – 23, dzimumsakari ar personu, kura nav sasniegusi 16 gadu vecumu (KL 161.p.) – 21.

Saskaņā ar VP pārskatu, 2011.gadā pēc LAPK 172.⁴ panta „Bērna atstāšana bez uzraudzības” paredzēto atbildību tika sastādīti 85 administratīvā pārkāpuma protokoli vecākiem vai personām, kas viņus aizstāj, pēc LAPK 173.panta „Bērna aprūpes pienākumu nepildīšana” – 1614 protokoli, bet tikai par šī panta otro daļu - par tādu pašu nodarījumu, ja tā rezultātā bērns vecumā līdz 16 gadiem izdarījis sīko huligānismu vai lietojis narkotiskās vai psihotropās vielas bez ārstniecības personas norādījuma, vai atradies dzērumā, vai darbojies ar ubagošanu – tika sastādīti 455 protokoli. Pēc LAPK 172.² panta „Fiziska un emocionāla vardarbība pret bērnu” 2011.gadā tika sastādīti 317 administratīvā pārkāpuma protokoli. Vienlaikus ir pieejami arī IeM IC apkopotie detalizētie dati par sastādītajiem protokoliem par LAPK 172.² pantu (tabulā ir visi gadījumi, nevis tikai ģimenē paveiktie)³³.

Tab. 17. Administratīvo pārkāpumu protokolu un pieņemto lēmumu skaits

LAPK	172. ² 1.daļa				172. ² 2.daļa			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
Sastādīto protokolu skaits	149	233	308	452	19	21	28	34
Personu skaits, kam sastādīti	148	232	306	445	19	19	26	30

³² http://www.vp.gov.lv/doc_upl/nepilngadigie_2010lab.doc,

http://www.vp.gov.lv/faili/relizes/2011_PARSKATS.doc

³³ Jāņem vērā, ka Valsts policijas pārskatam statistikas datus par LAPK 172.2 pantu sniedza IeM IC, bet tas bija gada sākumā un uz to brīdi protokoli nebija pilnībā ievadīti informācijas sistēmā. Kā arī policija pieprasīja datus tikai par tiem protokoliem, kuros lēmums ir bijis piemērot administratīvo atbildību. Informācijas centra sagatavotajos datos šim ziņojumam (tabula 17.) kopējo protokolu skaitā tika iekļauti visi sastādītie protokoli neatkarīgi no pieņemtā lēmuma, arī tie, kuri ir apstrīdēti. Šie faktori arī veido skaitļu atšķirību.

LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

protokoli								
Izteikts brīdinājums	42	60	69	110	-	2	1	1
Piemērots naudas sods	64	107	125	218	9	13	19	21
Audzinoša rakstura piespiedu līdzekļi	1	-	2	1	-	-	-	-
Izbeigta lietvedība (LAPK 239.p)	5	9	13	18	4	2	4	3
Izteikts mutvārdu aizrādījums (LAPK 21.p.)	1	3	10	5	6	1	-	2

Avots: IeM IC

Vērtējot iepriekšminētos datus par vardarbību pret bērniem, redzams, ka pārskata periodā pieaudzis gadījumu skaits, kad aprūpes tiesības atņem aizdomu par vardarbību dēļ, pieaudzis rehabilitēto bērnu skaits, pieaudzis sastādīto administratīvo pārkāpumu skaits. Tas varētu liecināt gan par vardarbības pret bērniem apjoma pieaugumu pārskata periodā, gan par to, ka vardarbības gadījumus spēj labāk atpazīt, bet varmāku sodīšanai un bērnu aizsardzībai biežāk izvēlas nevis krimināltiesiskos, bet citus instrumentus.

Tab. 18. Noteiktais sociālās rehabilitācijas pakalpojuma kursa ilgums iestādēs 2010. un 2011.gadā (valsts un pašvaldību budžeta finansējums)

Gads	Kopā bērni	t.sk. meitenes kopā	Rehab. kurss īsāks par 30 dienām		Rehab. kurss 30 dienas		Rehab. kurss 60 dienas		Rehab. kurss ilgāks par 60 dienām	
			kopā	t.sk. meitenes	kopā	t.sk. meitenes	kopā	t.sk. meitenes	kopā	t.sk. meitenes
2010	1125	585	28	19	962	480	118	75	17	11
2011	1317	682	43	19	1054	542	125	68	95	53

Avots: LM, Valsts statistikas pārskati

Komplekso sociālās rehabilitācijas kurss līdz 60 dienām sociālās rehabilitācijas institūcijā visbiežāk nodrošina bērniem, kuri cietuši no noziedzīga nodarījuma, par kuru ir ierosināts kriminālprocess. Kopumā 2011.gadā kompleksais sociālās rehabilitācijas kurss tika nodrošināts 220 bērniem, kas ir visai tuvs iepriekš minētajiem Valsts policijas datiem par bērniem, kuri cietuši no noziedzīgajiem nodarījumiem. Vienlaikus redzams, ka liels ir to bērnu skaits, kuriem nepieciešams ilgāks rehabilitācijas laiks.

Savukārt konsultācijas dzīvesvietā lielākoties tiek izmantotas visas 10, kas ir maksimālais valsts apmaksāto konsultāciju skaits. Tomēr liels ir arī to gadījumu skaits, kad maksimālais konsultāciju skaits netiek izmantots (piemēram, 2011.gadā – 16%).

Tab.19. Sociālās rehabilitācijas pakalpojuma dzīvesvietā konsultāciju skaits 2010. un 2011.gadā

Gads	Kopā bērni	t.sk. meitenes kopā	Maksimālais valsts apmaksāto rehab. konsult. skaits (10)		Konsultāciju skaits mazāks par 10		Konsultāciju skaits lielāks par 10	
			kopā	t.sk. meitenes	kopā	t.sk. meitenes	kopā	t.sk. meitenes
2010	1017	475	925	433	90	42	2	0
2011	1329	628	1110	529	217	97	2	2

Avots: LM, Valsts statistikas pārskati

Piešķirto sociālās rehabilitācijas pakalpojumu dzīvesvietā vai institūcijā var pārtraukt vairāku iemeslu dēļ, tai skaitā pēc paša rehabilitējamā bērna vai viņa likumiskā pārstāvja iniciatīvas. Praksē ir bijušas situācijas, kad vecāki ievieto sociālās rehabilitācijas iestādē bērnu, kurš cietis no prettiesiskas darbības ārpus ģimenes, piemēram, vardarbības skolā, savukārt iestāde, sniedzot sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, atklāj, ka bērns, iespējams, ir cietis no vardarbības arī ģimenē. Vecāki, baidoties, ka rehabilitācijas procesa laikā varētu tikt gūti pierādījumi par vecāku vardarbību pret bērnu, var neļaut, lai bērnam tiktu sniegti rehabilitācijas pakalpojumi. Ir konstatēti arī gadījumi, kad bērna likumiskais pārstāvis vēlas pārtraukt sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu bērnam tādēļ, ka bērna varmāka pēc bērna ievietošanas krīzes centrā turpina ietekmēt bērna likumiskos pārstāvjus ar nolūku panākt bērna izņemšanu no krīzes centrs. Visās šādās situācijās iestādes darbiniekiem nav tiesību neļaut vecākiem pārtraukt rehabilitācijas pakalpojuma sniegšanu bērnam, ja vien vecākiem nav atņemtas bērna aprūpes tiesības. Lai turpmāk no šādām situācijām izvairītos, tika izstrādāti grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā, paredzot tiesības rehabilitācijas pakalpojumu sniedzējiem ar bāriņtiesas atļauju turpināt bērna rehabilitāciju, ja tā ir nepieciešama³⁴.

Tab. 17. Pakalpojuma pārtraukšana, pilnībā neizmantojot piešķirto sociālās rehabilitācijas kursa ilgumu

	Bērnu rehabilit. iestādēs		Dzīvesvietā		Valstī kopā	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Pārtraukuši bērni kopā	111	131	60	218	171	349
t.sk. meitenes	68	29	25	98	100	163

³⁴

[http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/webAll?SearchView&Query=\(\[Title\]=*bērn*\)&SearchMax=0&SearchOrder=4](http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/webAll?SearchView&Query=([Title]=*bērn*)&SearchMax=0&SearchOrder=4)

LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

t.sk. šādu pakalpojuma pārtraukšanas iemeslu dēļ	rehabilitācija sekmīgi pabeigta pirms plānotā kursa beigām, bērni kopā	44	43	9	20	53	63
	t.sk. meitenes	28	25	6	12	34	37
	rehabilitācijas veida maiņa, bērni kopā	1	15	3	8	4	23
	t.sk. meitenes	1	3	0	2	1	5
	veselības stāvokļa pasliktināšanās, bērni kopā	12	5	2	0	14	5
	t.sk. meitenes	7	1	1	0	8	1
	pēc paša (vecāku) iniciatīvas, bērni kopā	32	32	17	36	49	78
	t.sk. meitenes	20	28	9	16	29	44
	nepakļaušanās rehabilitācijas pakalpojumam (aizbēdzis, neievēro prasības), bērni kopā	20	10	5	11	25	21
	t.sk. meitenes	11	1	3	3	14	4
	cits iemesls, bērni kopā	2	16	24	143	26	159
	t.sk. meitenes	1	7	13	65	14	72

Avots: LM, Valsts statistikas pārskati

Kā iepriekš tika norādīts, lielākā daļa bērnu (apm. 85%), kuriem tiek piešķirta rehabilitācija, cietuši no vardarbības savā ģimenē. Turpmākajos datos var redzēt, ka lielākā daļa vardarbīgo ģimenes locekļu ir tieši vecāki. Salīdzinot 21.tabulas datus ar 2.tabulā minētajiem datiem, redzams, ka bieži vien patiesais vardarbības veicējs mēģina to slēpt, jo, piemēram, 2011.gadā stacionārās medicīnas iestādes norādīja tikai 9 gadījumus, kad bērnam, kurš cietis no vardarbīgajiem vecākiem, tika sniegta stacionārā palīdzība. Vienlaikus saskaņā ar Labklājības ministrijas rīcībā esošiem datiem par bērnu rehabilitāciju, no vecāku vardarbības bija cietuši vismaz 1784 bērni (tiesa, te būtu jāņem vērā, ka droši vien ne vienmēr vecāku vardarbīga rīcība izraisīja tādus veselības traucējumus, ka bērnam būtu bijusi nepieciešama stacionārā ārstēšanās).

Tab.21. Vardarbības veicēji ģimenē

	Bērnu rehabilit. iestādēs		Dzīvesvietā		Valstī kopā	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Vardarbības (ģimenē un ārpus ģimenes) veicēju skaits kopā	1250	1317	926	1329	2176	2646
no tiem pret meitenēm	671	682	435	628	1106	1310
Vardarbības gadījumi ģimenē, kopā	1152	1184	713	978	1865	2162
no tiem pret meitenēm	605	620	351	472	956	1092

LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

no tiem vardarbības veicējs	māte	488	498	214	401	702	899
	t.sk. pret meitenēm	262	250	101	201	363	451
	tēvs	403	451	416	434	819	885
	t.sk. pret meitenēm	235	236	205	201	440	437
	aizbildnis vai audžuvecāks	165	86	22	46	187	132
	t.sk. pret meitenēm	72	46	14	19	86	65
	cits mājsaimniecībā dzīvojošs radnieks	38	51	25	36	63	87
	t.sk. pret meitenēm	21	28	13	21	34	49
	cits mājsaimniecībā dzīvojošs cilvēks	58	98	36	61	94	159
	t.sk. pret meitenēm	15	60	18	30	33	90

Avots: LM, Valsts statistikas pārskati

21.tabulā sniegtā informācija ļauj redzēt, ka no vecākiem – gan tēviem, gan mātēm – bērni cieš visvairāk. Viena laikus ir jāpievērš uzmanība vēl vienam aspektam – ir pietiekami liels to gadījumu skaits, kad bērns cieš no cita mājsaimniecībā dzīvojoša cilvēka un rehabilitācija tiek nodrošināta institūcijā. Šī situācija norāda uz vēl joprojām neatrisināto problēmu, ka vardarbības ģimenē gadījumos sava dzīvesvieta bieži vien ir jāpamet cietušajam, savukārt varmāka turpina netraucēti dzīvot šajā mājsaimniecībā. Kā tika minēts iepriekš, šādas situācijas rodas tādēļ, ka aizliegums tuvoties, kas ir pašreizējā situācijā efektīvākais cietušo aizsardzības veids, netiek pietiekami plaši piemērots. Savukārt ārpus kriminālprocesa efektīvu cietušo aizsardzības instrumentu pat teorētiski pagaidām nav.

Tab. 22. Vardarbības veicēji ārpus ģimenes

		Bērnu rehabilit. iestādēs		Dzīvesvietā		Valstī kopā	
		2010	2011	2010	2011	2010	2011
Vardarbības (ģimenē un ārpus ģimenes) veicēju skaits kopā		1250	1317	926	1329	2176	2646
no tiem bija vardarbīgi pret meitenēm		671	682	435	628	1106	1310
Vardarbības gadījumi ārpus ģimenes, kopā		98	133	213	351	311	484
no tiem pret meitenēm		66	62	84	156	150	218
no tiem vardarbības veicējs	ārpus mājsaimniecības dzīvojošs radnieks	13	21	11	26	24	47
	t.sk. pret meitenēm	9	9	7	14	16	23
	ģimenes locekļu paziņa	13	24	10	14	23	38
	t.sk. pret meitenēm	8	14	4	7	12	21
	ar bērna izglītošanu vai aprūpi saistīta persona	19	31	122	74	141	105
	t.sk. pret meitenēm	11	12	38	32	49	44

	svešs cilvēks	53	29	70	66	123	95
	t.sk. pret meitenēm	38	15	35	43	73	58
	cits bērns³⁵		28		171		199
	t.sk. pret meitenēm		12		60		72

Avots: LM, Valsts statistikas pārskati

Vislielākie draudi bērnam ir no paša vecākiem vai no citām labi pazīstamām personām. Vismazāk bērni cieš no svešiem cilvēkiem.

Gandrīz visos gadījumos no prettiesiskām darbībām abu dzimumu cietušo bērnu skaits ir aptuveni vienāds, tomēr ļoti būtisks viena dzimuma pārsvars ir vērojams gadījumos, kad bērni cieš no personas, saistītas ar bērna izglītošanu vai aprūpi – cietušie pārsvarā ir zēni. Kaut gan dati par cietušajiem no personām, saistītām ar bērna izglītošanu vai aprūpi, ir pieejami tikai par vienu gadu, šis skaits ir satraucošs. Bērnu tiesību aizsardzības likuma 72.panta 3.daļā ir noteikti kritēriji, kādas personas nedrīkst strādāt par bērnu aprūpes, izglītības, veselības aprūpes un citu tādu iestāžu vadītājiem un darbiniekiem, kurās uzturas bērni, kā arī šā likuma 20.panta 1.daļā ir ietvertas prasības par obligāto apmācību speciālistiem, kuri izskata lietas, saistītas ar bērnu tiesību aizsardzību. Tomēr no 22.tabulā sniegtās informācijas redzams, ka pret bērniem personas, saistītas ar bērna izglītošanu vai aprūpi, bieži vien lieto tik smagu vardarbību, ka trešajai daļai cietušo bērnu ir nepieciešama rehabilitācija institūcijā.

Dati liecina arī par vardarbības skolā un vardarbības vienaudžu starpā izplatību, no kuras acīmredzot vairāk cieš zēni. Arī šis skaitlis ir satraucoši liels.

Dati par atkārtotu rehabilitāciju vēlreiz norāda uz to, ka lielā daļa gadījumos cietušajiem bērniem netiek nodrošināta pietiekama aizsardzība no vardarbības dzīvesvietā, izejot vienu rehabilitācijas kursu, tādēļ vardarbības gadījumi atkārtojas.

Tab. 23. Atkārtotās rehabilitācijas gadījumu skaits

	Bērnu rehabilit. iestādēs		Dzīvesvietā		Valstī kopā	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Bērni kopā laika posmā līdz 6 mēnešiem	9	13	1	6	10	19
t.sk. meitenes	3	6	0	3	3	9
Bērni kopā laika posmā līdz 12 mēnešiem	9	17	3	5	12	22
t.sk. meitenes	4	6	0	2	4	8
Bērni kopā laika posmā līdz 24 mēnešiem	0	29	0	0	0	29
t.sk. meitenes	0	15	0	0	0	15
Bērni kopā laika posmā līdz 36 mēnešiem	0	10	0	0	0	10
t.sk. meitenes	0	3	0	0	0	3

³⁵ Dari pieejami tikai par 2011.gadu, par 2010.gadu bērna skolas biedri un vienaudži tikai uzskaitīti ailē „ar bērna izglītošanu vai aprūpi saistīta persona”.

LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

Atkārtota rehabilitācija bērniem kopā	0	69	0	11	0	80
--	----------	-----------	----------	-----------	----------	-----------

Avots: LM, Valsts statistikas pārskati

2011.gadā Slimību profilakses un kontroles centra speciālisti ar PVO atbalstu veica **pētījumu par Latvijas jauniešu bērnībā gūto nelabvēlīgo pieredzi**³⁶. Pētījums par bērnībā gūto nelabvēlīgo pieredzi (*angl. The Adverse Childhood Experiences (ACE) study*) ir balstīts uz ASV izstrādāto metodoloģiju.

Pētījumā atzīts, ka „šobrīd ir pietiekami daudz informācijas par bērnībā gūtās traumējošās pieredzes negatīvo ietekmi ilgtermiņā uz cilvēka veselību. XX gadsimta 90.gados veiktie literatūras apskati apliecina, ka depresija, izolācijas sajūta un stigmatizācija, zema pašapziņa, zema pašcieņa, un atkarības vielu lietošana ir visbiežāk sastopamie ilgtermiņa efekti bērnu pakļaušanai jebkura veida vardarbībai un atstāšanai novārtā. Jaunākie atzinumi norāda uz tiem pašiem efektiem, bet vēl ietver arī daudzus psihopatoloģiskus traucējumus, kā, piemēram, pašnāvības mēģinājumus, paniku, disociatīvus traucējumus, posttraumatiska stresa traucējumus un asociālu uzvedību”.

Pētījums tika veikts 5 Latvijas pilsētās, aptaujājot 2000 pilngadību sasniegušos jauniešus vidusskolās un profesionālās izglītības iestādēs (pētījumā tika apstrādātas 1223 derīgas anketas).

Pētījuma rezultāti parāda augstu bērnībā gūtās nelabvēlīgās pieredzes izplatību pētāmajā grupā:

- Kopumā tikai 16,9% aptaujas dalībnieku bērnībā nav saskārušies ne ar vienu no nelabvēlīgās pieredzes faktoriem.
- Bērnībā fiziski sodīto bērnu īpatsvars ir augsts - 65,9%. Fiziskus sodus saņem salīdzinoši vienādi bieži gan zēni gan meitenes, attiecīgi 67,2% un 64,6%. Pērienu kā fizisku sodu bērnībā ir saņēmuši 63,2% vīriešu un 60,8% sieviešu. Savukārt 21,2% sieviešu un 12,6% vīriešu norāda, ka tikuši fiziski sodīti, ieplaukājot pa seju, bet 17,8% vīriešu un 19,5% sieviešu tikuši rauti aiz matiem. Tikai 32,9% vīriešu un 35,4% sieviešu norāda, ka fizisku sodu bērnībā nav saņēmuši.
- Gandrīz trešā daļa (31,5%) respondentu bērnībā ir cietuši no emocionālās vardarbības no saviem vecākiem vai kāda cita mājās dzīvojoša pieauguša ģimenes locekļa.
- Līdz 18 gadu vecumam 16,4% respondentu ir pieredzējuši fizisku vardarbību no saviem vecākiem vai kāda cita mājās dzīvojoša pieaugušā.
- Viens no desmit respondentiem (10,3%) bērnībā ir piedzīvojis seksuālu vardarbību no kāda pieaugušā, vecāka radnieka, ģimenes drauga vai svešinieka.
- 35,9% respondentu bērnībā ir bijuši emocionāli atstāti novārtā, bet fizisku atstāšanu novārtā pieredzējuši 27%.
- 46,4% respondentu bērnībā ir dzīvojuši ģimenēs, kurās ir bijusi problemātiska alkohola vai narkotiku lietošana.
- 42,3% respondentu bērnībā ir pieredzējuši, ka viņu vecāki ir bijuši šķīrušies vai ir dzīvojuši šķirti.

³⁶ <http://www.spkc.gov.lv/veselibu-ietekmejoso-paradumu-petijumi/>

LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

- 12,6% respondentu bērnībā pieredzējuši tēva vai patēva vardarbību pret māti vai pamāti.
- 19,3% respondentu tika piedzīvojuši ģimenes locekļu ilgstošu nomāktību vai arī psihisku slimību, vai pašnāvības mēģinājumus.

Pētījumā tika arī secināts, ka respondentiem, kuriem bērnībā ir piedzīvots augsts kumulatīvā stresa līmenis (ACE skalā 4 - 10 punkti), ievērojami vairāk pēdējo 6 mēnešu laikā vismaz reizi nedēļā bijušas dažādas veselības sūdzības: galvassāpes, vēdera sāpes, muguras sāpes, nomāktība, nervozitāte, aizkaitināmība, reiboņi, grūtības iemigt, grūtības koncentrēties.

2011.gadā tika veikts vēl viens pētījums, ko nodibinājums „Centrs Dardedze” veica projekta „Māja bez vardarbības ikvienam bērnam” ietvaros - pētījums „Mazu bērnu tiesību aizsardzības sistēmas izvērtējums” (A.Putniņa, Z.Linde)³⁷, kurā īpaša uzmanība tika pievērsta bērniem vecumā līdz trīs gadu vecumam. Šajā pētījumā tika izmantotas kvalitatīvas, nevis kvantitatīvas metodes. Pētījumā tika uzsvērtas arī vairākas problēmas, saistītas ar vardarbības atklāšanu un rehabilitācijas nodrošināšanu, tai skaitā:

- Savas zināšanas par vardarbības novēršanu speciālisti vērtē kā **teorētiskas**. Tāpat speciālisti atzīst, ka trūkst jau iegūto zināšanu attīstīšanas un izaugsmes iespēju, gadījumos balstītas zināšanu apgūšanas metodes, kur dažādu nozaru speciālisti sadarbotos. Joprojām nav attīstīts starp institūciju sadarbības un komandas darbs vardarbības novēršanā. Iesaistītām institūcijām trūkst zināšanu par katras iesaistītās puses darbību, dokumentu apmaiņu, atsevišķu institūciju rīcību vardarbības novēršanā.

- Speciālistiem ir atšķirīga vardarbības un to veidu **izpratne**. Vairumā gadījumu ar vardarbību tiek saprasti tādi vardarbības gadījumi, kuru rezultātā ir sniegta sociālā rehabilitācija. Atbildības deleģēšana krīzes centriem un valsts finansējumam ļauj taupīt vietējo institūciju līdzekļus, taču sadārdzina atpazīšanas procesu un var izrādīties neefektīvs un bērnam nepiemērots risinājums konkrētai situācijai. Tas veicina neefektīvu līdzekļu izmantošanu un neļauj izvērtēt, kāda veida palīdzība bērnam ir visvairāk nepieciešama.

- Ir sarežģīta **vardarbības atpazīšana** un pierādīšana ģimenēs, kas netiek klasificētas kā nelabvēlīgas un ārēji rada bērna audzināšanai un augšanai labvēlīgas ģimenes iespaidu.

- Speciālisti norāda, ka **trūkst kritēriju un praktisku zināšanu**, kā atpazīt vardarbības gadījumus, kas vērsti pret maziem bērniem. To augstākās izglītības programmu saturos, kas gatavo potenciālos vardarbības atklāšanas un novēršanas speciālistus – topošos pedagoģijas, psiholoģijas, medicīnas speciālistus un policijas darbiniekus-, nav pietiekamā apjomā iekļauti kursi vai tēmas, kas apmācītu gan vardarbības atpazīšanā, gan bērnu tiesību aizsardzībā, vai arī iegūtās zināšanas ir praktiski grūti pielietojamas.

³⁷ <http://paligsvecakiem.lv/kampana/>

Kā **risinājums** šādā situācijā ir tiek piedāvāta kopīgu vadlīniju un apmācības programmu vardarbības atpazīšanai izstrāde un organizēšana, īpaši bērna augšanai un audzināšanai nelabvēlīgu apstākļu atpazīšanai ar uzsvaru uz agrīnu vecumposmu, medicīnas speciālistiem, sociālajiem darbiniekiem, izglītības iestāžu darbiniekiem, policijas un Valsts probācijas dienesta darbiniekiem.

1.4.4. Nevalstisko organizāciju sniegtā palīdzība no vardarbības ģimenē cietušajiem

Nevalstisko organizāciju sniegtā informācija par pārskata periodā nodrošināto palīdzību no vardarbības ģimenē cietušajiem ir ļoti daudzveidīga un bieži vien nepilnīga, vienlaikus tā ir ļoti būtisks avots vardarbības ģimenē pret sievietēm izzināšanā.

Resursu centrs sievietēm „Marta” (turpmāk – centrs „Marta”) nodrošina bezmaksas juridisko un psiholoģisko palīdzību ģimenes vardarbībā cietušajām sievietēm. Šīs organizācijas apkopoto informāciju var uzskatīt par vienu no būtiskajiem avotiem vardarbības ģimenē pret sievietēm problēmas izzināšanā, jo tā atspoguļo to sieviešu skaitu, kuras cietušas no sava laulātā vai partnera vardarbības. Vienlaikus ir jāņem vērā arī ierobežojumi – sniegtās palīdzības apjoms tiešā mērā ir atkarīgs no organizācijai pieejamiem resursiem.

Centrs „Marta” atrodas Rīgā, tomēr tajā pēc palīdzības vēršas sievietes no visas Latvijas. Tā, piemēram, 2010.gadā 61% sieviešu, kas saņēmušas palīdzību centrā, ir Rīgas iedzīvotājas (2009.gadā - 49%), 31% dzīvo citās Latvijas pilsētās (2009.gadā – 36%), 8% dzīvo Latvijas lauku rajonos (2009.gadā - 15%).

2010.gadā centra „Marta” juristi sniedza palīdzību 208 sievietēm (tai skaitā šīm klientēm centra juristi snieguši 362 konsultācijas klātienē un 515 ar tālruna vai e-pasta starpniecību; sagatavoja 349 juridiskos dokumentus; nodrošināja cietušo sieviešu pārstāvību policijā, bāriņtiesās un tiesās 94 reizes; centra psiholoģe sniegusi 259 konsultācijas 85 sievietēm, kā arī veica 8 psiholoģiskās izpēti un sagatavoja atzinumus).

2011.gadā centrā „Marta” palīdzības ir sniegta 330 sievietēm, no kurām 289 sievietes vēršas centrā „Marta” pirmo reizi, 187 sievietes cietušas no vardarbības ģimenē (tai skaitā juristi ir snieguši 225 konsultācijas klātienē, un 398 konsultācijas ar tālruna un e-pasta starpniecību; ir sagatavoti 241 juridiskie dokumenti, kā arī nodrošināta cietušo sieviešu pārstāvība policijā, bāriņtiesās un tiesās 52 reizes).

Salīdzinot ar 2008.gadu, kad palīdzība tika sniegta 135 sievietēm, pieprasījums pēc jurista bezmaksas palīdzības ir būtiski pieaudzis. Centrs „Marta” norāda, ka minētie skaitļi netieši liecina par ekonomiskās krīzes ietekmi uz vardarbību ģimenē un to, ka cietušajām sievietēm aktuālāka kļūst palīdzība, kas tiek sniegta bez maksas. Vienlaikus šie dati var liecināt par to, ka arvien vairāk sieviešu uzzina par centra „Marta” sniegtajiem pakalpojumiem.

Tab. 24. Centra „Marta” sniegtā palīdzība

	Sniegtā palīdzība sievietēm kopā	Cietušās no (konkrēts vardarbības veids zemāk)					Vardarbības veicējs			Cietušo bērni		sieviešu
		emocionālās vardarbības	fiziskās vardarbības	ekonomiskās kontroles	Seksuālās vardarbības	vajāšanas	laulātais	partneris	no tiem bijušais laulātais/partneris	arī cietā no tēva/patēva vardarbības	redzēja vardarbīgo izturēšanos pret māti	
2009	248	93%	82%	39%			76 %	24 %	26%	44%		30%
2010	208	88,5 %	84,6 %	30,8 %	23,1 %	26,9 %	85 %	15 %		36%		36%

Avots: Resursu centrs sievietēm „Marta”

Centra apkopotā informācija liecina, ka liela ietekme uz vardarbību ģimenē ir dažāda veida atkarībām, piemēram, 2010.gadā 50% no cietušajām sievietēm norādījušas, ka vardarbības veicējs ir atkarīgs no alkohola lietošanas, 7,7% - no narkotiku lietošanas, 11,5% - no azartspēlēm.

84,6% no cietušajām sievietēm par piedzīvoto vardarbību ir informējušas savus radniekus (2009.gadā - 96%) un 90,9% gadījumos radnieku attieksme ir bijusi pretim nākoša (2009.gadā - 87%), līdz ar to secināms, ka vislielāko atbalstu cietušajai sievietei var sniegt tieši tuvinieki.

73,1% no cietušajām sievietēm, kurām centrs „Marta” sniedza palīdzību 2010.gadā, ir vērsušās pēc palīdzības arī policijā (2009.gadā - 64%). 42,1% no viņām novērtēja policijas attieksmi kā pretim nākošu (2009.gadā - 33%), savukārt 47,7% cietušo novērtēja policijas attieksmi kā nereaģējošu (2009.gadā - 38%), bet 10,5% - kā noraidošu (2009.gadā - 29%). Šie dati liecina, ka joprojām būtiska problēma efektīvā no vardarbības cietušo aizsardzībā ir tieši policijas attieksme, kas kopumā arī vairo cietušo neticību iespējai kādreiz izrauties no vardarbīgām attiecībām. Vienlaikus kā ļoti pozitīvu tendenci var atzīmēt, ka pēc cietušo vērtējuma policijas darbinieku noraidošā attieksme ir būtiski samazinājusies.

Krīzes centra bērniem un sievietēm „Māras centrs” (turpmāk – „Māras centrs”) mērķis ir sniegt īslaicīgu sociālo, psiholoģisko, sociālpedagoģisko un medicīnisko palīdzību krīzes situācijā nonākušiem bērniem un sievietēm ar nepilngadīgajiem. "Māras centrā" uzņem bērnus vecumā no 3 līdz 18 gadiem un sievietes ar nepilngadīgiem bērniem no 3 līdz 18 gadiem un sievietes ar nepilngadīgiem bērniem no 1 gadu vecuma ar noteikumu, ka māte pastāvīgi rūpējas par bērnu.

Sieviete ar bērnu var saņemt palīdzību, ja sievietes ģimenē ir akūta krīze (ģimene izlikta no dzīvesvietas, palikusi bez iztikas līdzekļiem, nelaimes gadījumi ģimenē); sievietei ar bērnu/iem pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma vietas īslaicīgi (ne ilgāk kā 6 mēneši) nav kur dzīvot; sieviete un/vai viņas bērns/i cietuši vardarbībā.

Pēc „Māras centra” sniegtās informācijas aptuveni 20% gadījumos ir bijušas aizdomas, ka sievietes, kurām tika sniegta palīdzība, ir cietušas no seksuālās vardarbības. Tomēr tas nav bijis iestāšanās iemesls krīzes centrā, sievietes šo informāciju ir atklājušas konsultāciju gaitā, bet nav vēlējušās vērsties tiesībsargājošās iestādēs, jo piedzīvotā vardarbība ir bijusi no partnera, draugu vai radnieku puses.

Tab.25. Krīzes centra „Māras centrs” sniegtā palīdzība no vardarbības cietušām sievietēm ar bērniem

Iestāšanās iemesls	Klientu skaits		
	2008	2009	2010
Vardarbība dzīvesvietā	26	31	27
t.sk. emocionāla	11	14	4
t.sk. fiziska	15	17	23

Avots: Krīzes centrs „Māras centrs”

Krīžu un konsultāciju centrs „Skalbes” (turpmāk – centrs „Skalbes”) sniedz palīdzību cilvēkiem, kuri atrodas krīzes situācijās, tai skaitā, cieš no vardarbības. Centrs „Skalbes” nodrošina bezmaksas krīzes tālruņa 67222922 darbību (diennakts krīzes tālruņa pakalpojumi); klātienē psihologa un jurista konsultācijas; sociālās rehabilitācijas pakalpojumu vardarbībā cietušajiem bērniem.

Tab.26. Centra „Skalbes” sniegtā palīdzība

Gads	Konsultācijas kopā	no tām sakarā ar pašnāvības mēģinājumu vai domām	no tām sakarā ar				
			vardarbību ģimenē	paša vardarbību uzvedību	seksuālo vardarbību	fizisko vardarbību	cita veida vardarbību
2008	Pa tālruni – 3408 (konsultācijas)	341			37	166	270
2009	Pa tālruni – 1600 (konsultācijas)	162			15	102	185
2010	Pa tālruni – 2875 (konsultācijas)		202	33			
2008	Klātienē – 614 (klienti)	43			24	108	170
2009	Klātienē – 421 (klienti)	39			17	110	163
2010	Klātienē par piedzīvoto vardarbību – 19 (klienti)			2			
2011	Pa tālruni – 5818 (konsultācijas)	402			42	190	305

Avots: centrs „Skalbes”

Par 2011.gadu ir pieejami arī dati par ģimenes krīzes centra „Mīlgrāvis” (turpmāk- ĢKC) sniegto palīdzību. ĢKC nodrošina diennakts sociālās

rehabilitācijas un psiholoģiskās palīdzības pakalpojumus dažādās krīzes situācijās nonākušām sievietēm un sievietēm ar bērniem. Uzturēšanas laiks ĢKC ir 3 mēneši, izņēmuma gadījumos uzturēšanas termiņš var tikt pagarināts līdz 6 mēnešiem. 2011.gadā palīdzība ĢKC tika nodrošināta 26 pilngadīgām sievietēm un 25 bērniem, tai skaitā 17 sievietēm un 17 bērniem, kuri cieš no vardarbības ģimenē.

Vērtējot nevalstisko organizāciju sniegto informāciju redzams, ka stacionārie pakalpojumi nav plaši pieprasīti vai pietiekami nodrošināti, vienlaikus plašāk sniegti tādi pakalpojumi kā juridiskās konsultācijas un psiholoģiskā palīdzība.

1.5. Secinājumi par vardarbības ģimenē izplatību Latvijā

1. Dažādas starptautiskas organizācijas jau ilgu laiku pārmē Latvijai to, ka vardarbības ģimenē problēma netiek pietiekami risināta. Pat vēl 2012.gada sākumā Eiropas Padomē atzīst, ka Latvija neveic pietiekamus pasākumus vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē mazināšanai.

2. Praksē kriminālprocesa ietvaros cietušās personas nesaņem pietiekamu aizsardzību – drošības līdzekļi tiek piemēroti ļoti maz, liela daļa krimināllietu tiek izbeigta, tai skaitā noslēdzot izlīgumu, kas pats par sevi nenozīmē, ka problēma ar vardarbīgām attiecībām ģimenē tiek atrisināta. Tādejādi samazinās iedzīvotāju ticība pozitīvajam iznākumam, iesaistot policiju. Tas var būt skaidrojums tam, kāpēc pārskata periodā ar katru gadu mazināties gan aizturēto personu skaits, gan ierosināto krimināllietu skaits. Vienlaikus ārpus kriminālprocesa iespējas pasargāt cietušo no atkārtotas vardarbības ir ļoti minimālas.

3. Palīdzības un rehabilitācijas iespējas no vardarbības cietušām pilngadīgām personām lielākoties ir atkarīgas no nevalstisko organizāciju iespējām. Nepilngadīgajiem pieejama no valsts budžeta līdzekļiem apmaksāta rehabilitācija nepiedāvā kompleksos risinājumus bērna aizsardzībai no vardarbības ģimenē ilgtermiņā.

4. Pieejamie statistikas dati, kaut gan bieži vien nepilnīgi, ļauj izsecināt, ka vardarbība ģimenē Latvijā ir izplatīta un visvairāk no tās cieš sievietes un bērni. Aptuveni 85% no visiem fiksētiem vardarbības gadījumiem pret bērniem un 40% no vardarbības gadījumiem pret sievietēm notiek ģimenēs. Ceturtā daļa no visiem vardarbīgiem noziegumiem (slepkavības un fiziska vardarbība), par kuriem personas tiek notiesātas, notiek ģimenēs. Turklāt, sievietes un bērni lielākoties cieš no saviem vistuvākajiem cilvēkiem – pret sievietēm vardarbīgi izturas dzīvesbiedri, pret bērniem – vecāki. Pēdējo divu gadu laikā ģimenē tika noslepkavotas vismaz 9 sievietes un vismaz 49 tika izkropļotas.

5. Neskatoties uz dažām pozitīvām tendencēm pārskata periodā, ir arī vairākas pazīmes, kuras norāda uz to, ka vardarbība ģimenē ir latentā parādība un tās reālie apmēri varētu būt daudz plašāki nekā uzrāda oficiālie dati:

- stacionārās veselības aprūpes iestāžu apkopotie dati liecina, ka no vardarbības no vecākiem cieš ļoti neliels bērnu skaits (103 bērni pārskata periodā), savukārt dati par no prettiesiskām darbībām cietušo bērnu rehabilitāciju norāda, ka vairāk nekā 80% bērnu no vardarbības cietuši savā ģimenē, lielākoties no vecākiem (pārskata periodā rehabilitēti 8321 bērni). Tātad, personas, kas vēršas pēc medicīniskās palīdzības, bieži vien nenorāda patieso vardarbības veicēju;
- rehabilitācijas pārtraukšana pēc paša rehabilitējamā bērna vai viņa vecāka iniciatīvas ir biežākais rehabilitācijas pārtraukšanas iemesls. Tātad, mēdz būt gadījumi, kad vecāki nav ieinteresēti, lai bērns rehabilitāciju turpinātu;
- katru dienu policija saņem vidēji 13 izsaukumus par konfliktiem ģimenē, kriminālprocess tiek ierosināts tikai apm. 3% gadījumos, otrs biežākais risinājums – vainīgo personu aiztur uz laiku līdz 12 stundām, jo nav konstatēts noziedzīgā nodarījuma sastāvs vai cietušais atteicies rakstīt iesniegumu;
- pēdējo divu gadu laikā tika ierosināti aptuveni 346 kriminālprocesi par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu pret tuviniekiem, no tiem 149 kriminālprocesi tika izbeigti (liela daļa, noslēdzot izlīgumu);
- seksuālas vardarbības gadījumi varētu būt vislatentākie, tikai nelielam gadījumu skaitam nonākot tiesībsargājošo iestāžu redzeslokā. Par seksuālas vardarbības gadījumiem 2010. un 2011.gadā policija kopumā ir saņēmusi 173 izsaukumus; 22 personas tika sauktas pie kriminālatbildības par noziegumiem pret tikumību un dzimumneaizskaramību (KL 159.-166.panti) pret tuvinieku; 15 personas tika notiesātas par šiem noziegumiem pret tuviniekiem; par cietušo kriminālprocesa ietvaros atzītas 20 personas, kas bija cietušas no tuviniekiem. Vienlaikus sociālā rehabilitācija tika sniegta vismaz 201 no seksuālās vardarbības cietušajiem bērniem (te būtu jāņem vērā, ka vēl vismaz daļa bērnu, kuri cietuši no kombinētas vardarbības, arī ir cietuši no seksuālas vardarbības). Pēc krīžu centru sniegtās informācijas aptuveni 20% no vardarbības cietušo sieviešu, kuras vēršas pēc palīdzības, varētu būt cietušas arī no seksuālās vardarbības.

6. Šajā situācijā jo īpaši iezīmējas savlaicīgas prevencijas nepieciešamība, kā arī instrumenti, kas ļauj nodrošināt cietušajiem drošību ārpus kriminālprocesa. Savlaicīgu prevenciju var sasniegt, iesaistot dažādu institūciju speciālistus gan valsts, gan pašvaldību līmenī, sākot ar medicīnas darbiniekiem, kuri veic regulāru jaundzimušo patronāžu un tālāk iesaistoties labi apmācītiem pedagogiem un sociālajiem dienestiem. Kā rādītājs tam, ka prevencijas pasākumi stiprinās, iejaukšanās ir savlaicīga un efektīva, bet smagu vardarbības gadījumu pret bērnu skaits mazinās, būtu tas, ka samazinās vecāku atņemto aprūpes tiesību skaits un bērnu rehabilitācijas gadījumu institūcijā skaits, bet palielinās dzīvesvietas rehabilitācija. Vardarbības pret pieaugušajiem gadījumu samazinājumu vai pieaugumu būs iespējams objektīvāk vērtēt, stājoties spēkā grozījumiem normatīvajos aktos, kas paredz efektīvākos cietušo aizsardzības mehānismus.

2. Programmas mērķu, politikas rezultātu un darbības rezultātu sasniegšanas izvērtējums

Programmas izvirzītais mērķis ir: „Veikt ar vardarbību ģimenē saistīto nodarījumu novēršanu, panākot to skaita un izraisītās negatīvās ietekmes mazināšanu”. Tātad, īpaša uzmanība programmas ietvaros tika pievērsta tieši prevencijai, plašākas sabiedrības un speciālistu izglītošanai. Iepriekš minētie statistikas dati liecina, ka pārskata periodā pieaudzis gadījumu skaits, kad vardarbību atpazīst un, ja iespējams, sniedz rehabilitāciju vai cita veida atbalstu, bet samazinās to gadījumu skaits, kad tiek iesaistītas tiesībsargājošās iestādes. Situācijā, kad sabiedrības tolerance pret vardarbību ģimenē ir visai augsta, bet speciālistu zināšanas pēc viņu pašu novērtējuma ir drīzāk teorētiskas, par panākumu var uzskatīt atklāto vardarbības gadījumu skaita pieaugumu, kas liecina par to, ka vardarbību spēj atpazīt. Līdz ar to, varētu uzskatīt, ka programmas izvirzītais mērķis tika sasniegt.

Programmā tika definēti politikas rezultāti - uzskaitītas tās pārmaiņas, kas atbilstoši definētajam mērķim ir sagaidāmas: lielāka sabiedrības izpratne par vardarbības ģimenē problēmu un par konfliktu risināšanu nevardarbīgiem veidiem, speciālistu izpratnes uzlabošanās, statistikas datu pieejamība, iespējas saņemt kvalitatīvus rehabilitācijas pakalpojumus, efektīvs tiesiskais regulējums.

Pašlaik trūkst informācijas, kas ļautu izmērīt, kādas un cik lielā mērā pārmaiņas ir notikušas, īpaši tajos jautājumos, kas attiecas uz sabiedrības un speciālistu izpratni. Acīmredzamākas pārmaiņas pārskata periodā ir attiecībā uz statistikas datu par vardarbības ģimenē gadījumiem pieejamību un tiesiskā regulējuma pilnveidi, tātad, tie ir rezultāti, kas visciešākā mērā ir atkarīgi no valsts pārvaldē strādājošajiem un kuru sasniegšanai visbiežāk nav nepieciešami papildus budžeta līdzekļi. Vienlaikus tās ir tās lietas, kuras ir iespējams paveikt salīdzinoši visātrāk, savukārt sabiedrības izpratnes un attieksmes maiņai būtu nepieciešams ilgāks laiks.

Definētos programmas darbības rezultātus konstatēt ir vieglāk – no 6 definētajiem rezultātiem 4, t.i. lielākā daļa, tika sasniegta:

- tika īstenoti izglītojošie un informatīvie pasākumi iedzīvotājiem un speciālistiem ar mērķi sniegt zināšanas par vardarbības ģimenē izpausmes dažādām formām, rīcību, saskaroties ar vardarbību, un dažādām palīdzības formām;
- tika nodrošināta apmācība un konsultācijas par pozitīvu attiecību veidošanu starp ģimenes locekļiem;
- tika apkopoti dati par vardarbības ģimenē izplatību Latvijā, ar pētījumu palīdzību apzināti vardarbības ģimenē dažādi aspekti;
- tika izvērtētas pastāvošās tiesiskās normas, kas attiecas uz nodarījumiem, saistītiem ar vardarbību ģimenē, un veiktas nepieciešamās izmaiņas efektīvai vardarbības ģimenē mazināšanas politikas īstenošanai.

Divus darbības rezultātus – „nodrošināta mērķtiecīga valsts institūciju un sabiedrisko organizāciju sadarbība vardarbības ģimenē mazināšanas jomā” un „no vardarbības ģimenē cietušajiem un vardarbības veicējiem tiek piedāvāta

viņu vajadzībām atbilstoša palīdzība” - varētu uzskatīt par daļēji sasniegtiem, jo iesāktie pasākumi vēl nav pabeigti, bet, tuvākajos gados tos īstenojot, tie arī varētu tikt sasniegti.

Pārskata periodā programmā iekļauto pasākumu īstenošana visos rīcības virzienos pārsvarā bijusi veiksmīga. No kopumā 16 pasākumiem nemaz netika īstenoti 3 pasākumi, 2 pasākumi daļēji izpildīti. Pasākumi ir īstenoti paredzētajos termiņos, turklāt pārskata periodā tika īstenoti arī citi nozīmīgi pasākumi, kas veicināja programmas mērķu sasniegšanu. Turpmākie uzdevumi vardarbības ģimenē mazināšanai ir iekļauti Ģimenes valsts politikas pamatnostādņēs 2011.-2017.gadam³⁸ un rīcības plānā „Ģimenes valsts politikas pamatnostādņu 2011.-2017.gadam” īstenošanai 2012.-2014.gadam³⁹.

1.rīcības virziens – vardarbības ģimenē atpazīšana

Šī rīcības virziena mērķis ir apzināt situāciju par vardarbības ģimenē izplatību Latvijā, nodrošināt problēmas risināšanā iesaistīto speciālistu pietiekamu zināšanu līmeni, pilnveidot tiesisko regulējumu efektīvai vardarbības ģimenē mazināšanas politikas īstenošanai.

Rīcības virziena ietvaros īstenoti šādi pasākumi: statistikas datu apkopošana (apkopot 6 institūciju sniegtie dati, sk. ziņojuma 1.4.sadaļu), pētījumu veikšana (veikti 2 pētījumi), speciālistu apmācība (apmācīti vairāk nekā 4500 speciālisti, kas strādā ar ģimenēm un bērniem), vadlīniju izstrāde (1 vadlīnijas), izstrādāti normatīvo aktu grozījumu projekti (2 likumprojekti ar vairākiem saistītiem likumprojektiem), veikti grozījumi normatīvajos aktos (3 likumos).

Netika izpildīts pasākums 1.5. par suprevīzijas nodrošināšanu speciālistiem – līdzekļu trūkuma dēļ; formāli netika izpildīts uzdevums 1.6. par informatīvo ziņojumu par nepieciešamību veikt grozījumus normatīvajos aktos, bet uzdevuma mērķis tika sasniegts ar citiem līdzekļiem; netika izpildīts uzdevums 1.7 (skaidrojumu par neizpildīšanas iemesliem sk. zemāk).

Pētījumi situācijas apzināšanai (uzd. 1.2.)

2008.gadā VM veica 1 pētījumu par aspektiem, saistītiem ar vardarbību un alkohola lietošanu „Pētījums par alkohola lietošanu saistībā ar traumatismu un vardarbību”, tādējādi iegūstot informāciju par vardarbību sabiedrībā un ģimenē, kas notikusi alkohola lietošanas rezultātā⁴⁰. Galvenās pētījumu atziņas ir šādas:

- Pēdējo divu gadu laikā no tuvu cilvēku fiziskās vardarbības cietuši 8% iedzīvotāju.

³⁸ <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3583>

³⁹ <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40251822>

⁴⁰ Veselības ministrijas Sabiedrības veselības stratēģijas ieviešanas rīcības programmas 2004.-2010.gadam ietvaros; programma apstiprināta ar 2004.gada 9.marta Ministru kabineta rīkojumu nr.150. LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

- Biežāk vardarbību pārcietuši tie, kuri ir precējušies, bet dzīvo šķirti, kā arī tie, kuri nekad nav bijuši precējušies.
- Lielāka iespējamība, ka vardarbība notiks ģimenēs, kurās kopā dzīvo liels skaits pieaugušo (vairāk kā divas personas).
- Pastāv cieša saikne starp fizisku agresiju un potenciālu kļūt par vardarbības upuri tiem iedzīvotājiem, kuri paši ir izturējušies agresīvi.
- Vairāk kā pusē (55%) gadījumu vardarbības veicējs bijis upura dzīvesbiedrs vai partneris, taču pārējos gadījumos agresīvu rīcību paudis draugs/ draudzene, māsa/ brālis vai bijušais laulātais/ bijušais partneris.
- Vardarbība ir saistīta ar alkohola lietošanu, jo lielāka iespējamība kļūt par vardarbības upuri ir tiem, kuri pēdējā gada laikā vismaz vienu reizi ir pārmērīgi lietojuši alkoholu. No vardarbības ir cietuši 7% iedzīvotāju, kuri nav lietojuši alkoholu vai ne reizi to nav lietojuši pārmērīgi, salīdzinājumā ar 13%, kuri vismaz reizi alkoholu lietojuši pārmērīgi.
- 61% vardarbības gadījumu ticis lietots alkohols. 26% gadījumu alkoholu bija lietojuši abi – gan vardarbības veicējs, gan arī upuris; 21% gadījumu – tikai vardarbības veicējs; 14% gadījumu alkoholu bija lietojis tikai agresijas upuris.

Savukārt 2011.gadā Nacionālais veselības dienests (pašlaik – Slimību profilakses un kontroles centrs) veica pētījumu par nelabvēlīgu pieredzi bērnībā, kas programmas ietvaros netika plānots (sk. ziņojuma sadaļu 1.4.3.).

Speciālistu apmācības (uzd. 1.3.)

Speciālistu apmācības ir līdzeklis gan tolerances pret vardarbību mazināšanai, gan starpinstitucionālās sadarbības veicināšanai. Dažādu speciālistu apmācības norisinājās samērā regulāri, kaut gan 2009.gadā taupības pasākumu dēļ to bija mazāk. Ne visas apmācības tika specifiski vērstas tikai uz vardarbības ģimenē aspektiem, visbiežāk apmācībās tika skatīts plašāks jautājumu loks, ka vienu no tēmām iekļaujot arī vardarbības problemātiku.

Liela daļa speciālistu apmācību tika veiktas ikgadējās Valsts programmas bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai ietvaros, tai skaitā:

2008.gads

- Sagatavota Uzvedības korekcijas apmācību programma augsta riska grupas vecākiem un veikta sociālo darbinieku apmācība par darbu ar sociāla riska ģimenēm (537cilvēki, finansējums 19883 Ls).
- Pirmsskolas un vispārējās izglītības iestāžu pedagogu apmācība kā atpazīt vardarbībā cietušo bērnu (508 pedagogi visos Latvijas reģionos, finansējums 19741,40 Ls).

2009.gads

- Speciālistu apmācības kā atpazīt vardarbībā cietušo bērnu (400 speciālisti, finansējums - 12 917 Ls).
- Projekta „Dzimbās skola” ietvaros apmācīti 1200 pirmsskolas izglītības iestāžu skolēni un pedagogi par vardarbības aspektiem (finansējums – 14999,92LVL).

LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

2010.gads

- Sociālo darbinieku apmācības par riska novērtēšanu ģimenēs ar bērniem, kurās ir bērna attīstībai nelabvēlīgi apstākļi. Apmācīti 29 moderatori un mācību programmas pilotgrupās izglītojās 575 sociālie darbinieki 17 Latvijas pilsētās un novados (finansējums - 19 251,60LVL).
- Speciālistu apmācības par vardarbības ģimenē aspektiem un starpsektorālo sadarbību (apmācīti 1090 speciālisti 26 pilsētās, 50 mācību grupas 16 akad. st., t.sk. 547 sociāla darba speciālisti, 335 bāriņtiesu locekļi, 141 policijas darbinieki, 28 tiesu sistēmas darbinieki, 39 izglītības darbinieki); finansējums kopā – 11784,0LVL; plānotās izmaksas uz vienu dalībnieku – 11,79LVL; faktiskās izmaksas uz vienu dalībnieku – 10,82LVL.
- Tiesnešu kompetences bērnu tiesību aizsardzībā un vardarbības ģimenē gadījumu samazināšanā paaugstināšana (10 apmācību semināri – 2 semināri katrā plānošanas reģionā, 16 akad. st. (viens civillietu tiesnešiem, viens krimināllietu tiesnešiem); apmācīti 134 cilvēki (56 tiesneši un 79 tiesnešu palīgi no 34 Latvijas pirmās instances tiesām, 1 zvērināta advokāte, 1 prokurore). Kopējais finansējums – 4694,8 LVL; plānotās izmaksas uz vienu dalībnieku – 18,78LVL; faktiskās izmaksas uz vienu dalībnieku – 35,05LVL).

2011.gads

- Nodrošināta 1 075 valsts un pašvaldību speciālistu apmācība atbilstoši MK 27.09.2005. not. Nr.729 „Noteikumi par speciālu zināšanu apguves kārtību bērnu tiesību aizsardzības jomā un šo zināšanu saturu”. Kopējais finansējums – 26799,75 Ls.

Saskaņā ar 2005.gada 29.septembrī pieņemtajiem Ministru kabineta noteikumiem Nr.729 „Noteikumi par speciālu zināšanu apguves kārtību bērnu tiesību aizsardzības jomā un šo zināšanu saturu” Ģenerālprokuratūra kopīgi ar nodibinājumu „Centrs Dardedze” organizēja specializētu mācību kursu kopumā 146 prokuroriem par šādām tēmām: „Vardarbība pret bērnu, tās veidi un pazīmes, kā arī starpinstitūciju sadarbība, ja notikusi vardarbība” un „Saskarsmes veidošanas pamatprincipi atbilstoši bērna vecuma posma īpatnībām” (2008.gadā – 85 prokurori, 2010.gadā – 31 prokurors, 2011.gadā – 30 prokurori). Šādas mācības tika nodrošinātas, sākot ar 2006.gadu⁴¹.

Vadlīniju izstrāde un apmācības ārstniecības personām (uzd.1.3. un 1.4.)

Veselības ministrijas (turpmāk - VM) un Pasaules Veselības organizācijas Eiropas reģionālā biroja (turpmāk - PVO) divgades sadarbības līguma 2008.-2009.gadiem ietvaros tika īstenoti pasākumi medicīnas personāla izglītošanai par vardarbības ģimenē jautājumiem. Tika izstrādātas rekomendācijas reproduktīvās veselības speciālistiem par pacientes izmeklēšanu un palīdzības sniegšanu „Vardarbība ģimenē pret sievieti”. Rekomendācijas tapušas, balstoties uz PVO materiāliem un starptautisko praksi un pieredzi. Tās veidotas kā

⁴¹ Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem prokuroru skaits Latvijā 2011.gada beigās bija 459.

LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

palīglīdzeklis reproduktīvās veselības speciālistiem darbā ar sievietēm, proti, ginekologiem, dzemdību speciālistiem, vecmātēm un ģimenes ārstiem. Šī informācija var būt arī noderīga citiem veselības aprūpes darbiniekiem. Sekojot rekomendācijās norādītajam izmeklēšanas un rīcības plānam, reproduktīvās veselības speciālisti var sniegt nozīmīgu ieguldījumu vardarbības ierobežošanā ģimenē un tās seku mazināšanā. 2010.gadā notika reproduktīvās veselības speciālistu un ģimenes ārstu iepazīstināšana ar šīm rekomendācijām un to izmantošanu darbā (2010.gada 18.-19.februārī tika organizēts padziļināts mācību kurss reproduktīvās veselības speciālistiem par vardarbību ģimenē pret sievietēm, kurā piedalījās 25 ārsti).

2010.gadā sadarbībā ar PVO tika izstrādāts padziļināts mācību kurss vardarbības un traumatisma profilaksē „Treniņš, apmācība un turpmāka sadarbība veselības jomā vardarbības un traumatisma mazināšanai” (TEACH VIP). Mācību kursa ieviešanai Latvijas Ginekologu un dzemdību speciālistu asociācija (LGDSA) ir izstrādājusi treniņa programmu. Šis mācību kurss tiek izmantots jauno speciālistu apmācībai Rīgas Stradiņa universitātes Sabiedrības veselības fakultātē, to izmanto LGDSA speciālistu pēcdiploma apmācībai, kā arī tas tika rekomendēts medicīnas māsu apmācības programmām.

Sadarbībā ar Helsinku universitātes Tālākizglītības centru *Leonardo da Vinci* projekta „Sociālās un veselības aprūpes pasniedzēji pret vardarbību, HEVI 2008-2010” ietvaros tika izstrādāta pasniedzēju rokasgrāmata, seminārā iepazīstinot ar to arī dažāda profila speciālistus.

Tiesiskā regulējuma pilnveidošana (uzd. 1.6. un 1.8.)

2011.gada 1.janvārī spēkā stājušies grozījumi Krimināllikumā, Kriminālprocesa likumā un Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā (sk. 1.3.sadaļu). Ņemot vērā to, ka grozījumi normatīvajos aktos tika izstrādāti, nebija nepieciešamības gatavot 1.6.pasākumā minēto informatīvo ziņojumu. Tādējādi, kaut gan pasākums 1.6. formāli netika izpildīts, pēc būtības mērķis ir sasniegts.

2008.gadā TM veica pētījumu Ģimenes tiesībās Civillikuma Ģimenes tiesību daļas modernizācijai, un ar tieslietu ministra 2009.gada 2.decembra rīkojumu Nr.1-1/403 „*Par darba grupas izveidi grozījumu izstrādei Civillikuma Ģimenes tiesību daļā, Civilprocesa likumā un citos tiesību aktos saistībā ar Civillikuma Ģimenes tiesību daļas modernizāciju un tiesas nolēmumu piespiedu izpildi, kas saistīti ar aizgādības un saskarsmes tiesību nodrošināšanu*” izveidota darba grupa. Vardarbības ģimenē aspektā grozījumi Civillikumā ir svarīgi tādēļ, lai precizētu tos gadījumus, kad šķiršanās notiek neizturamās cietsirdības pret laulāto dēļ. Kaut gan pašā TM pētījumā šis aspekts netika apskatīts, darba grupas izstrādātajā likumprojektā tas tika iekļauts. Uz 2012. 15.jūniju likumprojekts vēl nav pieņemts⁴².

42

<http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/9C8E549181F9F755C2257A1D004CAF93?OpenDocument>

LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

Vienlaikus darba grupa izstrādāja šādus saistītos likumprojektus⁴³: grozījumi likumā „Par policiju”, grozījumi Civilprocesa likumā, grozījumi Bāriņtiesu likumā, kuru mērķis ir radīt mehānismu, lai personas personiskās tiesības (tiesības uz dzīvību, brīvību, personas neaizskaramību, veselību, dzimumneaizskaramību, privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību) būtu iespējams aizsargāt arī ar pagaidu civilprocesuāliem līdzekļiem – personisko tiesību pagaidu aizsardzības līdzekļiem. Likumprojekti paredz no vardarbības un vajāšanas cietušajām personām iespēju pēc savas iniciatīvas civilprocesa ietvaros vērsties tiesā, tai skaitā ar policijas starpniecību, un lūgt tiesu noteikt ierobežojumus vardarbīgai personai, tai skaitā noteikt pienākumu atbildētājam atstāt un aizliegumu atgriezties un uzturēties mājoklī, kurā atbildētājs pastāvīgi dzīvo kopā ar prasītāju un aizliegums atbildētājam satikties ar prasītāju un uzturēt fizisku un vizuālu saskari ar to.

Ieteikumi prokuroriem un izmeklētājiem (uzd. 1.7.)

Uzdevums 1.7. „Izstrādāti ieteikumi prokuroriem un izmeklētājiem par KPL 253.panta piemērošanu ar vardarbību ģimenē saistītajos gadījumos, kad vardarbības veicējam noteikts aizliegums tuvoties noteiktai vietai” programmā tika ietverts tādēļ kopš 2005.gada 1.oktobra kriminālprocesa virzītājam ir tiesības to piemērot, tomēr tas tiek darīts ļoti reti. Ņemot vērā to, ka aizliegums tuvoties noteiktai personai vai vietai ir viens no drošības līdzekļiem, ar kura palīdzību ir iespējams garantēt cietušā aizsardzību, tā plašāka piemērošana būtu aktuāla. Vienlaikus lietās, kur šis drošības līdzeklis tiek piemērots, pārkāpumi netiek konstatēti.

Par 1.7.uzdevumu Ģenerālprokuratūra kā programmā minētā pirmā atbildīgā institūcija paskaidroja, ka ar Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta virsprokura rīkojumu Krimināllikuma 174.pants *Cietsirdība un vardarbība pret nepilngadīgo* noteikts kā īpaši aktuāls noziedzīgs nodarījums, kura izmeklēšanai, kā arī uzraudzībai un personu kriminālvajāšanai prokuratūra pievērš sevišķu uzmanību. Viens no prokuroru realizētās uzraudzības kvalitātes un efektivitātes rādītājiem ir Kriminālprocesa likumā noteikto piespiedu līdzekļu piemērošanas izvērtējums, tostarp arī Kriminālprocesa likuma 253.panta piemērošanas pamatotība un likumīgums. Atbilstoši Ģenerālprokura padomes apstiprinātajiem darba plāniem prokuroru uzraudzības kvalitāte un efektivitāte izvērtēta gan 2010.gada 2.pusgadā, gan 2011.gada 1. un 2.pusgadā. Veikto pārbaūžu laikā nav konstatētas būtiskas problēmas Kriminālprocesa likuma 253.panta piemērošanas jautājumos, līdz ar ko atsevišķi ieteikumi un skaidrojumi par Kriminālprocesa 253.panta piemērošanu ar vardarbību ģimenē saistītajos gadījumos nav izstrādāti. Arī turpmāk plānots regulāri veikt gan izmeklēšanas, gan prokuroru realizētās uzraudzības kvalitātes un efektivitātes pārbaudes, tostarp Kriminālprocesa likumā noteikto piespiedu līdzekļu

⁴³ Izsludināts Valsts sekretāru 2012.gada 12.janvāra sanāksmē, VSS-25, VSS-26, VSS-27.

piemērošanas izvērtējumu. Tādējādi šādu ieteikumu izstrādāšanas nepieciešamība nākotnē iespējams var rasties.

2.rīcības virziens – vardarbības ģimenē profilakse

Šī rīcības virziena mērķis ir aktualizēt vardarbības ģimenē problēmu, informēt sabiedrību par vardarbību ģimenē, tās novēršanas iespējām un iespējām ziņot par šiem nodarījumiem, konfliktu risināšanas nevardarbīgiem veidiem.

Rīcības virziena ietvaros īstenoti šādi pasākumi: pārtulkoti un Labklājības ministrijas mājas lapā pieejami 3 starptautiskie dokumenti par vardarbības ģimenē mazināšanu; ģimenēm nodrošināti mediācijas un psihologu pakalpojumi visos Latvijas reģionos (kopumā aptuveni 7330 konsultācijas pārskata periodā); izdoti apmācību materiāli (1 informējošais drukātais materiāls un 1 izglītojošais materiāls DVD formātā), apmācīti grupu vadītāji (26 cilvēki) un noorganizētas vecāku grupas par bērnu emocionālo audzināšanu (kopumā 2008.gadā 260 atbalsta grupu tikšanās); organizētas 16 atbalsta grupas sievietēm, kas cietušas no vardarbības ģimenē (piedalījās 169 sievietes), kā arī apmācīti 15 atbalsta grupu vadītāji no visiem Latvijas reģioniem.

Uzdevums 2.1. par informatīvo kampaņu netika īstenots līdzekļu trūkuma dēļ.

Sabiedrības informēšana (uzd. 2.1. un 2.2.)

Sabiedrības informēšanas pasākumu un kampaņu organizēšana ir samērā dārga, tāpēc finansējuma trūkuma dēļ programmā ieplānotās valsts finansētas informatīvas kampaņas par vardarbības ģimenē problēmu netika īstenotas. Vienlaikus, tika veikti tādi pasākumi, kuriem nav nepieciešami papildus budžeta līdzekļi, bet kuri palīdz informēt par vardarbības ģimenē problēmu (pārtulkoti Eiropas Padomes dokumenti⁴⁴).

Vienlaikus nevalstiskās organizācijas bija ļoti aktīvas, īpaši pievēršot sabiedrības uzmanību bērnu nevardarbīgas disciplinēšanas metodēm. Tāda, piemēram, bija centra „Dardedze” veiktā informatīvā kampaņa „Noliec siksnu!” un mājas lapa vecākiem www.paligsvecakiem.lv.

Konfliktu nevardarbīga risināšana – mediācija un psiholoģisks atbalsts (uzd. 2.3., 2.4., 2.5.)

2008.gadā ģimenēm tika piedāvātas mediācijas konsultācijas. Mediācijas pakalpojumu šai mērķa grupai viens no svarīgākajiem uzdevumiem bija padarīt šķiršanas procesu pēc iespējas nesāpīgāku, īpaši ņemot vērā bērnu intereses. Tomēr šī projekta rezultātā tika konstatēts, ka faktiski tikai dažas ģimenes mediācijas ceļā strīdu tiešām atrisināja, daudz biežāk bija gadījumi, kad puses neizgāja pilnu kursu vai arī kursa noslēgumā strīdu nebija izdevies atrisināt.

Vienlaikus pārskata periodā Tieslietu ministrija uzsāka darbu pie mediacijas tiesiskā neregulējuma, izstrādājot koncepciju „Mediacijas ieviešana

⁴⁴ <http://www.lm.gov.lv/text/1831>

LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

civiltiesisku strīdu risināšanā”, kas Ministru kabinetā atbalstīta 2009. gada 17. februārī, pasākumu plānu koncepcijas „Mediācijas ieviešana civiltiesisku strīdu risināšanā” īstenošanai 2010. – 2012. gadam, kas Ministru kabinetā tika atbalstīts 2010. gada 5. maijā, un likumprojektu „Mediācijas likums”⁴⁵. Šī likumprojekta anotācijā tika uzsvērts, ka mediācijas ieviešana ne tikai sekmēs sabiedrības attieksmes maiņu domstarpību risināšanā – nesaskaņas, kas radušās starp pusēm, ir viņu personīgās domstarpības, par kuru atbildība jāuzņemas pašiem, bet arī atslogos tiesas.

Valsts programmas bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai ietvaros katru gadu tika nodrošinātas bezmaksas psihologu konsultācijas visos Latvijas reģionos bērniem un ģimenēm krīzes situācijās, kā arī audžuģimenēm, aizbildņiem, adoptētājiem, viesģimenēm:

- 2008.gadā tika sniegtas 2703 psihologa konsultācijas visos Latvijas reģionos, finansējums – 27735 LVL;
- 2009.gadā tika sniegtas 1320 konsultācijas, finansējums - 12 242 LVL;
- 2010.gadā tika sniegtas 1 507 konsultācijas, finansējums - 19 710 LVL;
- 2011.gadā tika sniegtas 1 800 konsultācijas, finansējums – 24000 LVL.

2009. un 2010.gadā Valsts programmas bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai ietvaros tika organizētas atbalsta grupas no vardarbības ģimenē cietušām sievietēm. Atbalsta grupu tikšanās notiek 10 reizes, 180 min. katra. 2009.gadā 4 atbalsta grupas sievietēm tika organizētas Rīgā, Cēsīs, Rēzeknē un Talsos, kopumā piedaloties 56 sievietēm, kā arī tika apmācīti 15 atbalsta grupu vadītāji. 2010.gadā atbalsta grupas sievietēm tika organizētas 12 pilsētās (Talsi, Kuldīga, Valmiera, Cēsis, Lielvārde, Dobeles, Madona, Balvi, Rēzekne, Daugavpils, Liepāja, Saldus), kopumā piedaloties 113 sievietēm.

Savukārt vecāku apmācība pēc programmas „Bērna emocionālā audzināšana” ar valsts finansējumu tika organizēta tikai 2008.gadā. tika apmācīti 26 „Bērnu emocionālās audzināšanas” grupu vadītāji katrā plānošanas reģionā. Savukārt grupu vadītāji organizēja vecāku grupas savā pašvaldībā, katrs grupas vadītājs noorganizējis 10 vecāku atbalsta grupas, apmācībā piedalījās 144 vecāki. Tai skaitā apmācīti 2 sieviešu cietuma „Ilģuciems” speciālisti un novadīts vecāku grupas cietumā esošajām māmiņām. Izdoti šādi metodiskie materiāli: izstrādāts un izgatavots informatīvi izglītojošs bērnu emocionālās audzināšanas materiāls par vardarbības veidiem; izdots DVD disks „Bērnu emocionālā audzināšana”. Ņemot vērā to, ka regulāras apmācības visa pārskata perioda laikā organizētas netika finansējuma trūkuma dēļ, pasākumu 2.4. var uzskatīt par daļēji izpildītu.

3.rīcības virziens – institūciju sadarbība palīdzības un rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanā

Šī rīcības virziena mērķis ir izveidot vienotu palīdzības un rehabilitācijas sistēmu no vardarbības ģimenē cietušajiem un vardarbības veicējiem, kā arī

⁴⁵ <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40240788>

LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

koordinēt iesaistīto institūciju sadarbību vardarbības ģimenē profilaksē, konstatēšanā un rīcībā pēc vardarbības konstatēšanas.

Rīcības virziena ietvaros īstenoti šādi pasākumi: uzlabotas bērnu rehabilitācijas iespējas - bērniem, kuri cietuši no prettiesiskām darbībām, par ko ierosināts kriminālprocess, kopš 2008.gada 1.oktobra tiek nodrošināts komplekss sociālās rehabilitācijas kurss (līdz 60 dienām); ir izveidoti metodiskie ieteikumi par starpinstitutionālo sadarbību (1 ieteikumi ar partnerības shēmām) un tika izstrādātas 2 informācijas sistēmas, lai nodrošinātu informācijas apmaiņu par riska nepilngadīgām personām; veikti grozījumi normatīvajos aktos, nosakot sadarbības pienākumu; veikti grozījumi Ārstniecības likumā; izveidots 1 daudzfunkcionāls krīžu centrs.

Rehabilitācijas pakalpojumu pilnveide (uzd. 3.1.)

Saskaņā ar programmā ieplānoto, no 2008.gada 1.oktobra tika ieviests jauns sociālās rehabilitācijas bērniem kursa veids – komplekss rehabilitācijas kurss līdz 60 dienām, kas lielākoties tiek piešķirts gadījumos, kad par vardarbību pret bērnu tiek uzsākts kriminālprocess (statistikas datus un izmaksas sk. 1.4.sadaļā).

Vienlaikus kopš 2008.gadā kopā ar bērnu sociālās rehabilitācijas institūcijā ir iespējams uzturēties viņa ģimenes loceklim vai personai, kas bērnu aprūpē, un šīs personas uzturēšanos attiecīgajā institūcijā finansē no valsts budžeta līdzekļiem.

Arvien aktuāla paliek valsts apmaksātas sociālās rehabilitācijas pakalpojuma ieviešana no prettiesiskām darbībām cietušajiem pieaugušajiem un vardarbības veicējiem. Rehabilitācijas ieviešana no vardarbības cietušām pilngadīgām personām un vardarbību veikušām personām ir plānota sākot ar 2015.gadu⁴⁶. Rehabilitācijas ieviešanā vardarbības veicējiem ir divas mērķa grupas – vardarbīgi vecāki un vardarbīgi laulātie/ partneri. Darbam ar vardarbīgiem vecākiem ir izstrādāta programma⁴⁷ un ir pieejami speciālisti, kas to var veikt (1.3. uzd. ietvaros), savukārt darbs ar vardarbīgiem laulātajiem/ partneriem Latvijā ir mazāk attīstīts. Lai sagatavotos rehabilitācijas ieviešanai vardarbīgiem laulātajiem/ partneriem, Valsts programmas bērna un stāvokļa uzlabošanai ietvaros tiek īstenots pilotprojekts trīs gadu garumā (2011.-2013.), kas paredz rehabilitācijas programmas izstrādi, aprobēšanu un speciālistu sagatavošanu (finansējums 2011.gadā – 2836,5LVL).

Institūciju sadarbība (uzd. 3.2.)

Atzīstot par vienu no galvenajām problēmām starpinstitutionālās sadarbības nepietiekamu nodrošināšanu, pārskata periodā tika izstrādāti

⁴⁶

[http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/webAll?SearchView&Query=\(\[Title\]=*sociālo*\)&SearchMax=0&SearchOrder=4](http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/webAll?SearchView&Query=([Title]=*sociālo*)&SearchMax=0&SearchOrder=4)

⁴⁷ Uzvedības korekcijas apmācību programma augsta riska grupas vecākiem.

http://www.lm.gov.lv/upload/berns_gimene/bernu_tiesibas/publikacijas/publikacijas3.pdf

LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

metodiskie ieteikumi tās uzlabošanai, kā arī veidotas elektroniskās informācijas apmaiņas sistēmas.

VBTAI sagatavojusi un izdevusi metodiskos ieteikumus „Izglītības iestādes, sociālā dienesta, bāriņtiesas un citu iestāžu kompetence starpinstitucionālajā sadarbībā, veicot preventīvo darbu un risinot jautājumus, kas saistīti ar vardarbību pret bērnu”⁴⁸. Metodiskajos ieteikumos apkopoti veicamie pasākumi (praktisku situāciju apraksts ar shēmām) un iekļauta institūciju kompetence (pamatojoties uz normatīvajos aktos noteiktajām prasībām) gadījumos, kad ir aizdomas par iespējamiem bērnu tiesību pārkāpumiem (īpaši vardarbību pret bērnu).

Lai nodrošinātu efektīvu informācijas apstrādi par riska nepilngadīgām personām (piem., nepilngadīgās personas, kas izdarīja likumpārkāpumus, klaiņo, dzīvo sociāli nelabvēlīgos un bīstamos apstākļos u.c.) un tādējādi veicināt operatīvu informācijas apmaiņu un sadarbību starp iesaistītām tiesībaizsardzības/ sociālām/ izglītības iestādēm, IeM IC īstenoja Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas attīstības pasākumus⁴⁹. Rezultātā tika izveidota Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēma, kuras mērķis ir nodrošināt efektīvu informācijas apstrādi par riska nepilngadīgām personām (piem., nepilngadīgās personas, kas izdarīja likumpārkāpumus, klaiņo, dzīvo sociāli nelabvēlīgos un bīstamos apstākļos u.c.). Sistēmas izveides rezultātā tiks būtiski veicināta operatīva informācijas apmaiņa un sadarbība starp iesaistītām tiesībaizsardzības, sociālām un izglītības institūcijām, kā rezultātā būtiski uzlabosies agrīnā nepilngadīgo personu noziedzības un viktimizācijas prevencija.

Programmas 3.2.punkta izpildei, lai veicinātu informācijas apmaiņu un starpinstitucionālo sadarbību palīdzības sniegšanā no vardarbības cietušajiem, 2010.gadā tika veikti grozījumi Ārstniecības likuma 56.¹ pantā (spēkā no 2011.gada 1.janvāra). Tajā noteikts, ka, ja ārstniecības iestāde sniedz palīdzību pacientam un ir pamats uzskatīt, ka pacients cietis no vardarbības, ārstniecības iestāde nekavējoties, bet ne vēlāk kā 12 stundu laikā paziņo par to Valsts policijai; ja ārstniecības iestāde sniedz palīdzību nepilngadīgam pacientam un ir pamats uzskatīt, ka pacients cietis no pienācīgas aprūpes un uzraudzības trūkuma vai cita bērnu tiesību pārkāpuma, ārstniecības iestāde nekavējoties, bet ne vēlāk kā 12 stundu laikā paziņo par to Valsts policijai.

Savukārt Cēsīs kopš 2008.gada tika īstenots pilotprojekts “Roku rokā bērna atbalstam” par atbalsta un koordinācijas sistēmas izveidi bērniem, vecākiem un valsts un pašvaldību iestāžu darbiniekiem (finansējums tiek piešķirts Valsts programmas ģimenes stāvokļa uzlabošanai 2008., 2009. un 2010.gadam ietvaros, t.sk. 2008.gadā – 30000LVL, 2009.g. – 7630LVL, 2010.g. – 6000LVL. Pašvaldība projekta piedalījās ar savu līdzfinansējumu 20%

⁴⁸ http://www.bti.gov.lv/lat/metodiska_palidziba/metodiskie_ieteikumi_darba_ar_berniem/?doc=1384&page=

⁴⁹ Saskaņā ar Granta līgumu Nr.JLS/2009/ISEC/AG/004, kurš 2009.gada 11.decembrī tika noslēgts starp IeM IC un Eiropas Savienības Komisiju. 2012.gada 22.maijā tika pieņemti MK noteikumi Nr. 348 „Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

apmērā). Šī projekta ietvaros izstrādātas 2 datorprogrammas, kas pieejamas apmēram 500 skolām (skolēnu uzvedības vērtēšanai un speciālistu sadarbībai pašvaldības līmenī: skola - izglītības nodaļa - sociālā atbalsta darbinieki - policija). Bez tam, sagatavoti 12 bērnu emocionālās audzināšanas nodarbību vadītāji, kas vadījuši šo programmu (10 tematiskās nodarbībās) 186 vecākiem. Projekta ietvaros izveidota un darbojas starpprofesionāļu sadarbības padome.

Lai starpinstitūciju sadarbībā vardarbības ģimenē profilakses jomā pilnvērtīgāk iesaistītu medicīnas darbiniekus, 2009.gada 8.-9. jūnijā ar PVO un Ziemeļvalstu Ministru padomes atbalstu notika Baltijas - Ziemeļvalstu konference „Veselības sektora loma multisektoriālās sadarbības vecināšanā vardarbības ģimenē mazināšanai”. Konferencē piedalījās 95 dalībnieki no 13 Eiropas reģiona valstīm, kas pārstāvēja dažādus ģimenes vardarbības profilaksē iesaistītos sektorus – lēmuma pieņēmējus, tiesībsargājošo institūciju, veselības aizsardzības sektora, pašvaldību un nevalstiskā sektora pārstāvjus. Konferencē tika apspriestas tēmas par vardarbību intīmo partneru starpā, vardarbību pret bērniem, vardarbību pret veciem cilvēkiem, kā arī dažādu valstu labas prakses piemēri vardarbības mazināšanai.

Tieslietu ministrija uzsāka darbu, lai pašvaldībās veicinātu komandas (starpprofesionāļu) darbu. Ar 2010.gada 9.septembra tieslietu ministra rīkojumu tika izveidota darba grupa, kuras uzdevums ir rast risinājumu efektīvākai agrīnai likumpārkāpumu prevencijai. Darba grupa izstrādāja koncepcijas projektu “Preventīvo piespiedu līdzekļu koncepcija” (izsludināta VSS 2011.gada 10.novembrī)⁵⁰ (turpmāk – koncepcijas projekts). Koncepcijas projektā noformulētā problēma: Latvijas institūciju darbība šobrīd vērsta galvenokārt tikai vienā no cilvēku pamattiesību aizsardzības virzieniem – reaģēšanu uz pagātnē jau notikušu sodāmu darbību vai bezdarbību. Nereti pirms vardarbīga nodarījuma izdarīšanas ir konstatējamas indikācijas, signāli, kas norāda uz risku, ka attiecīgā persona varētu šādu nodarījumu izdarīt, bet valsts institūcijām ir visai ierobežotas tiesības reaģēt uz šiem signāliem, lai nodarījuma izdarīšanu novērstu. Pašlaik tiek īstenoti tikai atsevišķi preventīvi pasākumi un nav sistēmiskas pieejas. Koncepcijas projektā piedāvātais risinājums profilaktisko pasākumu efektīvai veikšanai ir ieviest jaunu tiesību institūtu – preventīvos piespiedu līdzekļus, kas ļautu ierobežot riskantu personas uzvedību, pamatojoties uz vardarbības riska – vajadzību izvērtējumu. Preventīvo līdzekļu piemērošana būs balstīta katras iespējamu vardarbības risku radošās personas individuālā uzvedības riska novērtējumā un apdraudēto interešu (vai personu) drošības vajadzībām atbilstošu ierobežojumu piemērošanā personai ar uzvedības riskiem. Preventīvos piespiedu līdzekļus piemēros pašvaldības līmenī izveidota institūcija - starpinstitucionāla sadarbības grupa.

Krīzes centra izveide (uzd. 3.3.)

⁵⁰ <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40232937>

LMzino_210612_vg; Informatīvais ziņojums par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi

Lai veicinātu vienotu sistēmisku pieeju ģimenes atbalsta un bērnu tiesību aizsardzības jautājumu risināšanai valstī un turpinātu ģimenes atbalsta koordinācijas sistēmas attīstību, 2008.gadā Saldus novadā tika izveidots daudzfunkcionāls krīzes centrs bērnu nama „Rūķītis” telpās. Veikts telpu remonts, nodrošināta 12 darbinieku apmācība par sociālo pakalpojumu nodrošināšanu un palīdzību krīzes situācijās, iegādāts aprīkojums jaunajām telpām. Kopš 2010.gada 1.septembra tā ir sociālā dzīvojamā māja ar krīzes istabām.

Detalizēta informācija par katra pasākuma izpildes stadiju atrodama pievienotajā tabulā „Pārskats par programmā vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam iekļauto pasākumu īstenošanas gaitu”.

Pārskats par programmā vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam iekļauto pasākumu īstenošanas gaitu

Nr.	Uzdevumi	Rezultatīvie rādītāji	Pasākuma izpildes laiks	Atbildīgās/iesaistītās institūcijas	Izlietotais finansējums latos	Izpilde
1.1.	- IeM Informācijas centram līdz kārtējā gada 1.aprīlim sniegt LM informāciju par personu skaitu, kuras sauktas pie kriminālatbildības par nodarījumiem, saistītiem ar vardarbību ģimenē (balstoties uz informāciju, kura tiek sniegta Noziedzīgu nodarījumu izdarījušas fiziskas personas aprakstā vai tās juridiskās personas aprakstā, kuras interesēs noziedzīgu nodarījumu izdarījusi fiziska persona. - LM līdz kārtējā gada 1.maijam apkopot datus par vardarbības ģimenē gadījumiem, to izplatību un dinamiku (tajā skaitā pie kriminālatbildības saukto personu skaits par nodarījumiem, saistītiem ar vardarbību ģimenē; no vardarbības ģimenē cietušo personu skaits, kuriem sniegta palīdzība ārstniecības iestādēs; no vardarbības ģimenē cietušo skaits, kuriem nepieciešama rehabilitācija, sociālo dienestu un krīzes centru palīdzība utt.)	Katru gadu tiek apkopoti dati par vardarbības ģimenē gadījumiem, to izplatību un dinamiku (tajā skaitā pie kriminālatbildības saukto personu skaits par nodarījumiem, saistītiem ar vardarbību ģimenē; no vardarbības ģimenē cietušo personu skaits, kuriem sniegta palīdzība ārstniecības iestādēs; no vardarbības ģimenē cietušo skaits, kuriem nepieciešama rehabilitācija, sociālo dienestu un krīzes centru palīdzība utt.)	2008.- 2011.	LM, IeM, VM	-	Pasākums izpildīts. Apkopota informācija par 2008.- 2011.gadu ir ietverta šajā ziņojumā. Iepriekš ikgadēja informācija tika ietverta: - par 2008.gadu – Pārskatā par bērnu stāvokli Latvijā; - par 2009.gadu – starpposma informatīvajā ziņojumā par programmas izpildi; - par 2010.gadu – informatīvajā ziņojumā par programmas 1.1. uzdevuma izpildi.
1.2.	- Veikt pētījumus par vardarbību ģimenē, t. sk. vardarbības saistību ar atkarības vielu lietošanu un vardarbības ietekmi uz tautsaimniecību.	- Veikts pētījums „Alkohola lietošanas ietekme uz vardarbības izplatību Latvijā”. - Veikts pētījums „Vardarbības ģimenē seku novēršanas ekonomiskās izmaksas valstī”.	2008. 2008.	VM	-	Pasākums izpildīts. - Sabiedrības veselības aģentūra veica pētījumu „Pētījums par alkohola lietošanu saistībā ar traumatismu un vardarbību”. - Pētījums par vardarbības izmaksām netika veikts. - 2011.gadā ar PVO atbalstu tika veikta

						pētījums par bērnībā gūto vardarbības pieredzi.
1.3.	- Izstrādāt apmācību programmas un ieviest apmācības par vardarbības ģimenē aspektiem un iespējamajiem situācijas risinājumiem šādām speciālistu grupām: tiesībsargājošo iestāžu personālam (procesa virzītāji, jo īpaši izmeklētāji, Kārības policijas darbinieki, kuri strādā nepilngadīgo likumpārkāpumu novēršanas jomā), ārstniecības personām, sociālajiem darbiniekiem, pirmsskolas un vispārējās izglītības iestāžu pedagogiem, NVO un krīžu centru darbiniekiem. - Apmācību ietvaros iekļaut labās prakses piemērus par to, kādos gadījumos tiesībsargājošo iestāžu darbiniekiem nepieciešams pieņemt lēmumu par ekspertīzes noteikšanu un to, ka tiesnešiem, izlemjot jautājumu par bērna uzaicināšanu sniegt liecību, pēc iespējas jāievēro, lai bērns neciestu no atkārtotas emocionālas vardarbības.	- Apmācīti vismaz 400 sociālie darbinieki kā strādāt ar augsta sociālā riska ģimenēm. - Izglītoti vismaz 500 dažādu nozaru (pedagogi, ģimenes atbalsta un krīžu centru darbinieki utt.) speciālisti kā atpazīt no vardarbības cietušos bērnus.	2008. 2008. 2009. 2009. 2010. 2010 2010 2011	BM BM LM LM LM LM LM LM, VBTAI	19 883 19 741,40 14999,92 12917 19251,60 11784 4694,8	Pasākums izpildīts. Veiktas 537 sociālo darbinieku apmācības par augsta riska vecāku uzvedības korekcijas apmācības programmu. Sagatavota Uzvedības korekcijas apmācību programma augsta riska grupas vecākiem. Pasākums izpildīts. Nodrošināta pirmsskolas un vispārējās izglītības iestāžu 508 pedagogu apmācība par to, kā atpazīt vardarbībā cietušu bērnu (5 semināros visos Latvijas reģionos). - Projekta „Džimbaskola” ietvaros apmācīti 1200 pirmsskolas izglītības iestāžu skolēni un pedagogi par vardarbības aspektiem. - organizētas speciālistu apmācības kā atpazīt vardarbībā cietušo bērnu (400 cilvēki). - sociālo darbinieku apmācības par riska novērtēšanu ģimenēs (575 soc.darbinieki). - dažādu nozaru speciālistu apmācības par vardarbības ģimenē aspektiem (1090 cilvēki). - tiesnešu kompetences bērnu tiesību aizsardzībā un vardarbības ģimenē gadījumu samazināšanā paaugstināšana (134 cilvēki). - dažādu nozaru speciālistu apmācība atbilstoši MK 27.09.2005. noteikumiem Nr.729 (1075 cilvēki).

		- Prokuroriem tiek organizētas mācības par vardarbības ģimenē aspektiem un iespējamiem situācijas risinājumiem (1 dienas apmācības, apmācīti 60 prokurori gadā) - Izstrādāta apmācības programma (2009.g.) un veiktas ārstniecības personu apmācības (līdz 2011.gadam).	2008.-2011. 2009.	ÇP VM	1620 -	Pasākums izpildīts. Atbilstoši MK 2005.gada 29.septembra noteikumiem Nr.729 „Noteikumi par speciālu zināšanu apguves kārtību bērnu tiesību aizsardzības jomā un šo zināšanu saturs” pārskata periodā apmācīti 146 prokurori (2008.gadā – 85 prokurori, 2010.gadā – 31 prokurors, 2011.gadā – 30 prokurori). Pasākums izpildīts 2010.gadā. (sk. zemāk)
1.4.	- Izstrādāt vadlīnijas, lai ārstniecības iestādes varētu precīzāk identificēt vardarbības ģimenē cietušos un vardarbības veicēju.	- Izstrādātas vadlīnijas, iespiestas 1000 eks.	2008.-2009.	VM	PVO līdzfinansēju ms	Pasākums izpildīts. - Izstrādātas un publicētas rekomendācijas „Vardarbība pret sievieti ģimenē” reproduktīvās veselības speciālistiem par pacientes izmeklēšanu un palīdzības sniegšanu. - 2010.gadā tika izplatīti 1000 eksemplāri rekomendāciju. - 2010.gadā sadarbībā ar PVO tika izstrādāts padziļināts mācību kurss vardarbības un traumatisma profilaksē „Treniņš, apmācība un turpmāka sadarbība veselības jomā vardarbības un traumatisma mazināšanai” (TEACH VIP) un treniņa programma. -izstrādāta pasniedzēju rokasgrāmata „Sociālās un veselības aprūpes pasniedzēji pret vardarbību”, organizēts seminārs.
1.5.	- Nodrošināt konsultatīvu atbalstu sociālā darba speciālistiem (supervīzija), kas nodrošina no	- Organizēta supervīzija 200 speciālistiem, kas nodrošina no vardarbības cietušo bērnu sociālo	2010.-2011.	LM		Pasākums netika izpildīts , ievērojot nepieciešamību nodrošināt fiskālas konsolidācijas pasākumus.

	vardarbības cietušo bērnu sociālo rehabilitāciju dzīves vietā un institūcijā.	rehabilitāciju dzīves vietā. - Organizēta supervīzija speciālistiem 7 institūcijās, kas nodrošina no vardarbības cietušo bērnu sociālo rehabilitāciju institūcijā.				
1.6.	Izvērtēt, vai nepieciešams izdarīt grozījumus normatīvajos aktos, lai nodrošinātu efektīvu ar vardarbību ģimenē saistīto problēmu risināšanu. Nepieciešamības gadījumā izstrādāt grozījumus attiecīgajos normatīvajos aktos.	- Izstrādāts informatīvais ziņojums ar priekšlikumiem grozījumiem Krimināllikumā, Kriminālprocesa likumā, Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā, Civilprocesa likumā, kas nodrošinātu efektīvu cietušo aizsardzību un vardarbības ģimenē mazināšanos. Nepieciešamības gadījumā izstrādāti attiecīgi grozījumi normatīvajos aktos.	2008.-2009.	BM (nodrošina pasākuma īstenošanu līdz 30.06.2009.), LM (nodrošina pasākuma īstenošanu no 01.07.2009.), TM, IeM, ĢP	-	Pasākums izpildīts daļēji. Informatīvais ziņojums pārskata periodā netika sagatavots, tomēr tika veikti grozījumi, kā arī izstrādāti likumprojekti grozījumiem KL, KPL, LAPK, lai, cita starpā, nodrošinātu efektīvāku ar vardarbību ģimenē saistīto problēmu risināšanu.
1.7.	Skaidrot Kriminālprocesa likumā paredzētā drošības līdzekļa – aizliegums tuvoties noteiktai personai vai vietai – piemērošanas īpatnības gadījumos, kad vardarbības veicējam tiek noteikts aizliegums tuvoties noteiktai vietai – tā privātpašumam vai kopīpašumam, kā arī gadījumos, kad vardarbības veicējam ir aizliegts tuvoties cietušajam, bet saglabājas saskarsmes tiesība ar bērnu, kurš dzīvo pie cietušā.	- Izstrādāti ieteikumi prokuroriem un izmeklētājiem par Kriminālprocesa likuma 253.panta piemērošanu ar vardarbību ģimenē saistītajos gadījumos, kad vardarbības veicējam noteikts aizliegums tuvoties noteiktai vietai.	2009.	ĢP, IeM, LM	-	Pasākums netika īstenots. (sk. skaidrojumu iepriekš tekstā)
1.8.	- Veikt pētījumu „Par Civillikuma Ģimenes tiesību daļas modernizācijas nepieciešamību”, iekļaujot kā vienu no izpētāmajiem jautājumiem laulības šķiršanas nosacījumus. - Izteikt ierosinājumu Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas Plēnuma un tiesu prakses vispārīnāšanas daļai veikt tiesu prakses apkopojumu par laulības šķiršanas lietām, precizējot, ko saprast ar terminu „neizturama	- Veikts pētījums „Par Civillikuma Ģimenes tiesību daļas modernizācijas nepieciešamību”. - Vadoties no pētījuma rezultātiem, nepieciešamības gadījumā izstrādāti grozījumi Civillikuma Ģimenes tiesību daļā, tajā skaitā tiesību normās, kas attiecas uz laulības šķiršanu.	2008.-2009.	TM, BM (nodrošina pasākuma īstenošanu līdz 30.06.2009.), LM (nodrošina pasākuma īstenošanu no 01.07.2009.)	-	Pasākums daļēji izpildīts. 2008.gadā tika veikts pētījums un 2009.gadā izveidotā darba grupa pētījumā iekļauto ieteikumu īstenošanai. Jautājumi par laulības šķiršanu neizturamas cietsirdības gadījumā pētījumā netika iekļauti, tomēr grozījumu likumprojekts arī šīs problēmas risināšanai tika izstrādāts un iesniegts Saeimā.

	cietsirdība” (Civillikuma 74.panta pirmās daļas 1.punktā minētais).					
2.1.	- Veikt informatīvo kampaņu par vardarbības ģimenē problēmu (programmas darbības sākuma posmā un noslēguma posmā).	- Īstenota sabiedrības informēšanas kampaņa un organizēta interaktīva izstāde.	2008.	BM	-	Pasākums netika īstenots , ievērojot nepieciešamību nodrošināt fiskālās konsolidācijas pasākumus.
2.2.	- Nodrošināt pieejamību starptautisko organizāciju izstrādātajiem dokumentiem par vardarbības ģimenē mazināšanu.	- Eiropas Padomes Ministru komitejas 2002.gada 30.aprīļa ieteikumi Rec(2002)5 par sieviešu aizsardzību pret vardarbību pārtulkoti latviešu valodā un publicēti BM mājas lapā. - Eiropas Padomes publikācija „Cīņa ar vardarbību pret sievietēm. Pētījums par Eiropas Padomes dalībvalstu īstenotajiem pasākumiem un rīcību” pārtulkota latviešu valodā un publicēta BM mājas lapā. - ANO deklarācija par vardarbības pret sievieti izskaušanu pārtulkota latviešu valodā un publicēta BM mājas lapā.	2008.	BM	-	Pasākums izpildīts. Minētie dokumenti pārtulkoti; pēc BM reorganizācijas ievietoti LM mājas lapā sadaļā „Nozares politika – Dzimumu līdztiesība – Pētījumi – Vardarbība ģimenē”.
2.3.	- Piedāvāt mediācijas programmas ģimenēm, kurās ir grūtības pozitīvo savstarpējo attiecību veidošanā, kā arī laulības šķiršanas gadījumos un gadījumos, kad tiek risināts jautājums par saskarsmes tiesību noteikšanu.	– 5 plānošanas reģionos sniegtas mediācijas konsultācijas vismaz 25 pāriem.	2008.	BM	6500	Pasākums izpildīts. Profesionāli mediatori nodrošināja mediācijas konsultācijas Rīgā, Aizkrauklē, Daugavpilī, Talsos. Kopumā sniegtas 214 mediācijas konsultācijas.
2.4.	- Organizēt regulāras apmācību programmas par bērnu nevardarbīgu audzināšanu.	- Organizētas programmas „Bērna emocionālā audzināšana” par nevardarbīgu audzināšanu treneru apmācības vismaz 5 ģimenes atbalsta centros un katrā ģimenes atbalsta centrā organizēta un apmācīta vismaz viena vecāku grupa (12 cilvēki).	2008.	BM	20000	Pasākums izpildīts daļēji. Apmācīti 26 „Bērnu emocionālās audzināšanas” grupu vadītāji, organizētas vecāku atbalsta grupas, apmācībā piedalījās 144 vecāki. Izdoti metodiskie materiāli, t.sk. DVD.
2.5.	- Sniegt bezmaksas psihologa konsultācijas ģimenēm ar bērniem, kuras nonākušas krīzes situācijā.	- Nodrošināta iespēja saņemt psihologa konsultācijas Rīgā (23 konsultācijas nedēļā), Tukumā (5 konsultācijas nedēļā),	2008.	BM	27735	Pasākums izpildīts. Nodrošinātas psihologa konsultācijas visos Latvijas reģionos, 2703 konsultācijas.

		Kandavā (5 konsultācijas nedēļā), Kuldīgā (10 konsultācijas nedēļā), Rēzeknē (10 konsultācijas nedēļā).	2009 2010 2011 2009. 2010.	LM LM, VBTAI LM, VBTAI LM LM	12242 19710 24000 5000 9050,80	- 1320 konsultācijas - 1507 konsultācijas - 1800 konsultācijas Organizētas 4 atbalsta grupas 56 sievietēm, kas cietušas no vardarbības ģimenē. Apmācīti 15 atbalsta grupu vadītāji no visiem Latvijas reģioniem. Atbalsta grupas 12 pilsētās, 113 sievietēm.
3.1.	- Pilnveidot sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu bērniem, kas cietuši no vardarbības, nodrošinot atbilstošu pakalpojumu gadījumos, kad par noziedzīgo nodarījumu ierosināts kriminālprocess.	- Izstrādāti nepieciešamie normatīvie akti, kas paredz rehabilitācijas pakalpojumu bērniem, kas cietuši no prettiesiskām darbībām, par ko ierosināts kriminālprocess, saturu, apjomu un saņemšanas kārtību. - Bērniem, kas cietuši no prettiesiskām darbībām un par ko ierosināts kriminālprocess, nodrošināta iespēja saņemt sociālās rehabilitācijas pakalpojumu (2009. un 2010.gadā – 24 bērniem, 2011.gadā – 30 bērniem).	2008.	LM, IeM		Pasākums izpildīts. No 2008.gada 1.oktobra ir ieviests jauns sociālās rehabilitācijas institūcijās kursa veids – komplekss rehabilitācijas kurss līdz 60 dienām.
3.2.	- Izveidot partnerības shēmas un sadarbības modeļus institūcijām, kas saskaras ar vardarbības ģimenē problēmu. - Mudināt pašvaldības savā teritorijā attīstīt komandas (starp profesionāļu) darbu un sadarbību, lai katrā pašvaldībā būtu zināms attiecīgās jomas pārstāvis, kurš nodarbotos ar vardarbības novēršanas jautājumiem (policijā, bāriņtiesā, sociālajā dienestā utt.).	- Atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likuma prasībām, kā arī ievērojot Fizisko personu datu aizsardzības likumā paredzētās fizisko personu tiesības, izstrādāt ieteikumus par informācijas apmaiņas kārtību starp policijas iestādēm un pašvaldību institūcijām par sociālā riska ģimenēm un atklātiem vardarbības gadījumiem ģimenēs. - Izvērtēt nepieciešamību veikt grozījumus normatīvajos aktos, lai uzlabotu informācijas apmaiņas kārtību starp medicīnas un policijas iestādēm.	2008.-2009.	LM, IeM, VM	Granta līgums starp IeM IC un Eiropas Savienības komisiju	Pasākums izpildīts. - IeM IC ir izstrādājis Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmu. - 2008.gadā VBTAI sagatavojusi un izdevusi metodiskos ieteikumus „Izglītības iestādes, sociālā dienesta, bāriņtiesas un citu iestāžu kompetence starp institucionālajā sadarbībā, veicot preventīvo darbu un risinot jautājumus, kas saistīti ar vardarbību pret bērnu”.

			2008.-2010.	LM, Cēsu dome	43630	- Veikti grozījumi Ārstniecības likuma 56.¹ pantā. - Īstenots pilotprojekts Cēsīs „Roku rokā bērnu atbalstam”.
3.3.	- Turpināt veidot ģimenes atbalsta centrus pašvaldībās.	- Izveidoti 2 daudzfunkcionālie krīzes centri (viens – Saldū, otrs – atbilstoši projektu konkursa rezultātiem).	2008.	BM	20000	Pasākums īstenots daļēji , ievērojot nepieciešamību nodrošināt fiskālās konsolidācijas pasākumus. Izveidots 1 daudzfunkcionāls krīžu centrs Saldus novadā.

Izmantotie saīsinājumi

BM	Bērnu un ģimenes lietu ministrija
IeM	Iekšlietu ministrija
IeM IC	Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs
ĢP	Ģenerālprokuratūra
KL	Krimināllikums
KPL	Kriminālprocesa likums
LAPK	Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss
LM	Labklājības ministrija
PVO	Pasaules veselības organizācija
TA	Tiesu administrācija
TM	Tieslietu ministrija
VBTAI	Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija
VM	Veselības ministrija

Labklājības ministre

I.Viņķele

21.06.2012. 18:13

19012

Viktorija Boļšakova

67021610, Viktorija.Bolsakova@lm.gov.lv